KULTURMILJÖ- OCH LANDSKAPSANALYS LOVISEBERG

Slutversion 2024-03-08

Inledning 3

Tematisk analys av Loviseberg 6

Tidsdjup och kulturarv 7
Form och användning 18
Naturvärden 22
Landskapets känslighet 26

Karaktärsområden 27

Landskapskaraktärer 28
1. Kulturpåverkade landskapsrum 29
1. Kulturpåverkade landskapsrum 30
2. Öppen jordbruksmark 31
3. Närnatur 32
4. Lövskogsområden 33
5. Skogsklädda höjdryggar 34
6. Skogsklädda lågpunkter, delvis våta 36

Referenser 37

EKOLOGI GRUPPEN

Huddinge

Beställning: Huddinge kommun
Framställt av: Ekologigruppen AB
www.ekologigruppen.se
Telefon: 08-525 201 00
Granskningsversion: 2024-01-16
Uppdragsansvarig: Ilona Stehn
Medverkande: Jenny Hansen samt Ylva Othzén, Kulturgeograf/antikvarie Norconsult
Kvalitetsgranskning: Anna Maria Larson
Foton: Om inget annat anges, Ekologigruppen
Illustrationer och kartor: Ekologigruppen AB

INLEDNING

Bakgrund

Huddinge kommun arbetar med att ta fram ett planprogram för Loviseberg för att undersöka hur området kan utvecklas och planeras på ett hållbart sätt. Programmet ska ge riktlinjer och mål för hur marken kan användas och hur bebyggelse planeras.

Området är strategiskt beläget mellan Flemingsberg och Kungens kurva-Skärholmen, två noder utpekade som regionala kärnor i den regionala utvecklingsplanen för Stockholm. Området Loviseberg är utpekat för exploatering och utveckling i både den regionala utvecklingsplanen och kommunens översiktsplan. Trafikverket har fastställt en vägplan för att bygga Tvärförbindelse Södertörn genom programområdet. Vägen förläggs i tunnel genom Loviseberg. Spårväg syd planeras att gå genom Loviseberg, som väntas få två stationslägen.

Huddinge kommun vill utveckla Loviseberg till en ny stadsdel som länkar samman bostadsområdena i Masmo, Glömsta, Kästa, Myrstugeberget och Tullinge i Botkyrka kommun. Den nya stadsdelen ska bidra med att uppfylla Huddinge kommuns bostadsåtagande om 18 500 bostäder till 2035, i enlighet med Sverigeförhandlingen. Ambitionen är att Loviseberg ska utvecklas till en ny hållbar stadsdel som omfattar både bostäder, arbetsplatser, centrum, naturupplevelser och rekreationsmöjligheter.



Kartan visar var Loviseberg ligger geografiskt i Huddinge. Området är strategiskt beläget mellan Flemingsberg och Kungens kurva-Skärholmen, två noder utpekade som regionala kärnor i den regionala utvecklingsplanen för Stockholm.

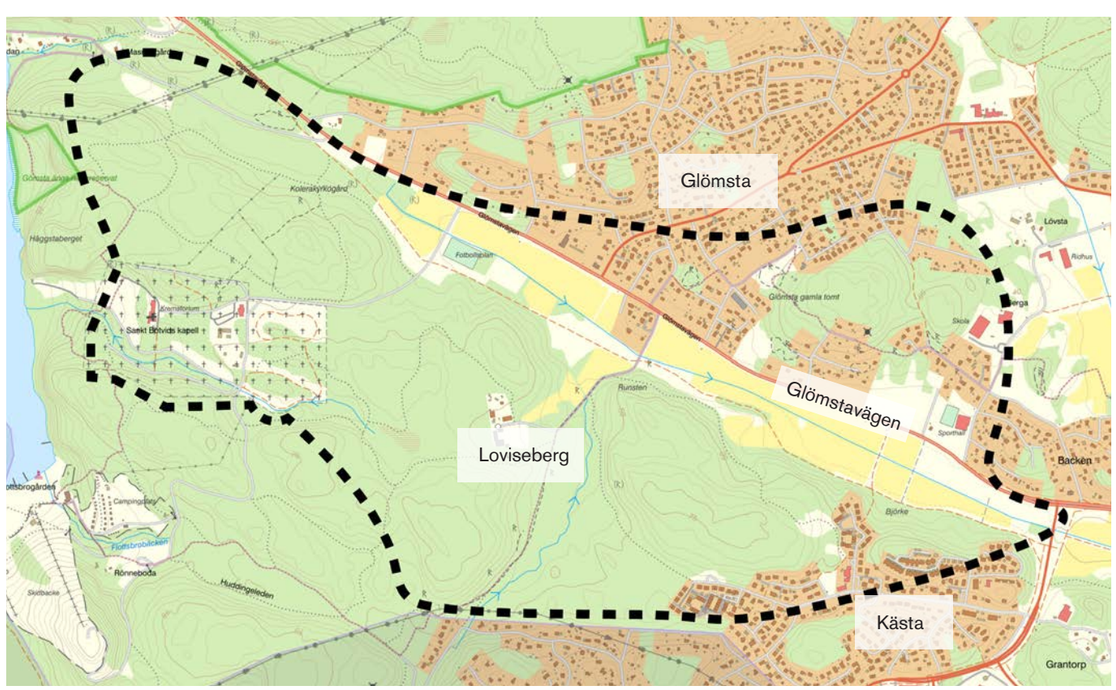
Syfte

Syftet med kulturmiljö- och landskapsanalysen är att fungera som underlag i arbetet att utforma planprogrammet och ska inkludera följande:

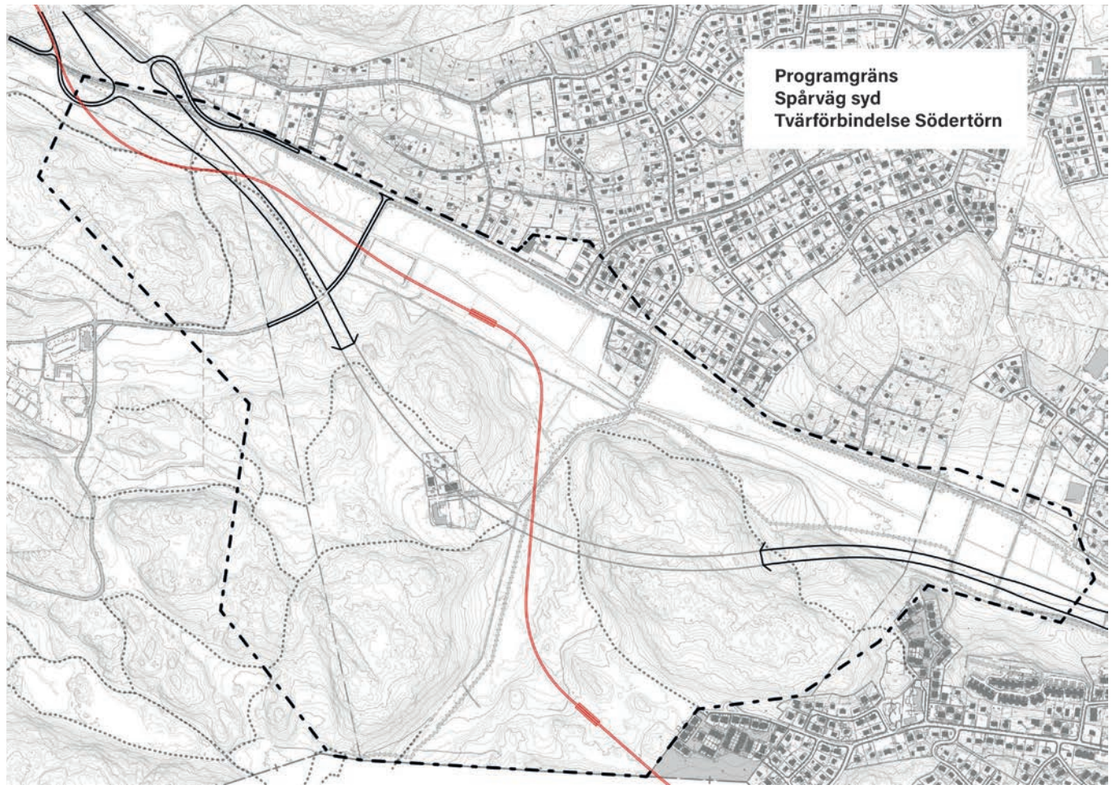
- Utredning av de miljöer och byggnader som planförslaget kommer att påverka med redogörelse för vilka eventuella kulturhistoriska och landskapsvärden och karaktärsdrag som finns i området.
- Redogörelse för planförslagets förenlighet med varsamhets- och förvanskningsförbudet i Plan- och Bygglagen.
- Generella/övergripande rekommendationer för hur eventuella kulturhistoriska värden och karaktärsdrag kan värnas, bevaras eller dokumenteras, framförallt vid utformning av ny bebyggelse i mötet med befintliga kulturhistoriska värden.
- Rekommendationer för hur eventuella kulturhistoriska värden, landskapsvärden och karaktärsdrag kan användas vid utformning och som identitetsskapande av ny bebyggd miljö och utveckling av platsen. Rekommendationer ges i form av konkreta medskick kopplat till platsen och exempel från andra projekt.
- I ett senare skede i projektet ingår att genomföra en konsekvensanalys och bedömning av föreslagen struktur utifrån kulturmiljö och landskapsanalysen. I den ska ingå en beskrivning av förslagens strukturs innebörd för omgivningen samt förslag till åtgärder som kan utveckla och anpassa strukturen till omgivningen.

Avgränsningar

Den geografiska avgränsningen av utredningsområdet har till en början varit ungefärliga inom utpekat område på karta, och senare definierats under arbetets gång. Fokus för utredningen har varit områden som kommunen sett som möjliga för utveckling och dess påverkansområden.



Analysområdet för kulturmiljö- och landskapsanalysen.



Kartan visar programgräns, var spårväg syd kommer att gå och två hållplatser (i rött) samt var Tvärförbindelse Södertörn kommer att gå ovan och under mark (i tunnel).

Metod

I denna landskaps- och kulturmiljöanalys har vi utgått från analysmetoden ILKA, integrerad landskapskaraktärsanalys som i sin tur är en utveckling av LCA, Landscape character assessment. Båda dessa analysmetoder syftar till att undersöka och synliggöra varför landskapet ser ut som det gör.

Skillnaden mellan en LCA och en ILKA är att det i en ILKA finns ett tydligt fokus på att analysera landskapets känslighet och potential i relation till ett på förhand bestämt tillägg – vilket i denna rapport är de utvecklingsplaner som finns för området.

Tematiska analyser

En ILKA har ett tydligt tvärvetenskapligt fokus, där faktorer som kulturhistoria och sociala värden vävs samman med aspekter som ekologi och landskapets form. I metoden ingår tematiska analyser – för att kunna analysera hela landskapet och dela in det i olika karaktärsområden. I de tematiska analyserna används ett flertal olika analysmetoder för att förstå de olika aspekterna av landskapet.

I denna analys utgår tematiken från:

Landskapets tidsdjup och kulturarv

beskriver Lovisebergsområdets historia och naturgeografiska förutsättningar för att ge en förståelse för hur landskapet har utvecklats under tid. Analysen har baserats på platsbesök, kartstudier, historiska dokument, fornsök och intervjuer med personer bosatta i området under en längre tid.

Landskapets form och användning

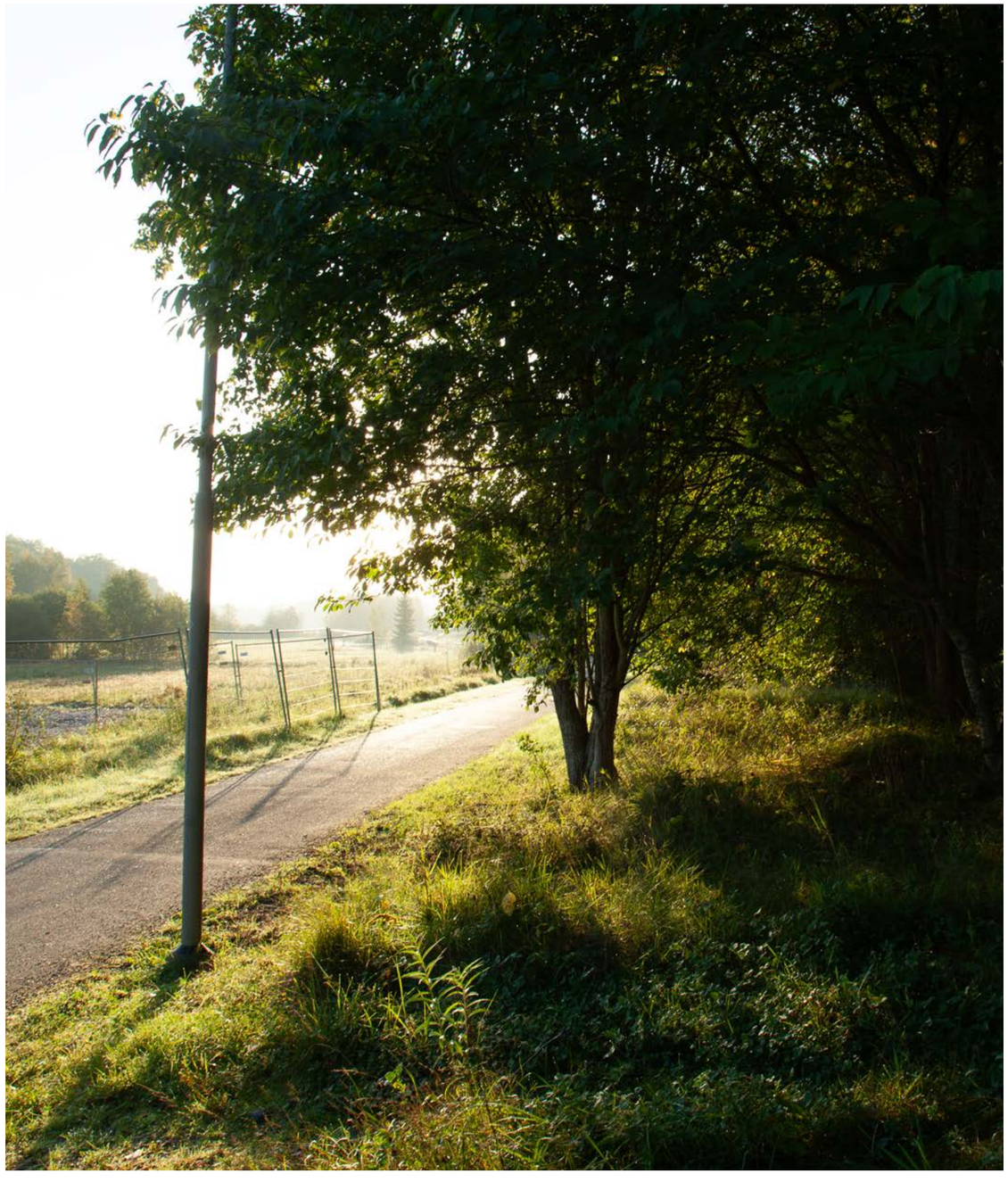
beskriver landskapets element i form av form, siktlinjer, barriärer, stråk och landmärken etc., samt hur landskapet används idag. I analysen ingår även Ekologigruppens egen metod utvecklad i samband med regionens arbete med ”Upplevelsevärden – sociala kvaliteter i den regionala grönstrukturen.”

Landskapets naturvärden

beskriver de naturvärden som finns i landskapet, baserad på både den tidigare naturvärdesinventeringen som gjorts, sökningar i artprotalen samt information från Huddinge kommuns egna material gällande grönstruktur, naturtyper och spridningsstråk.

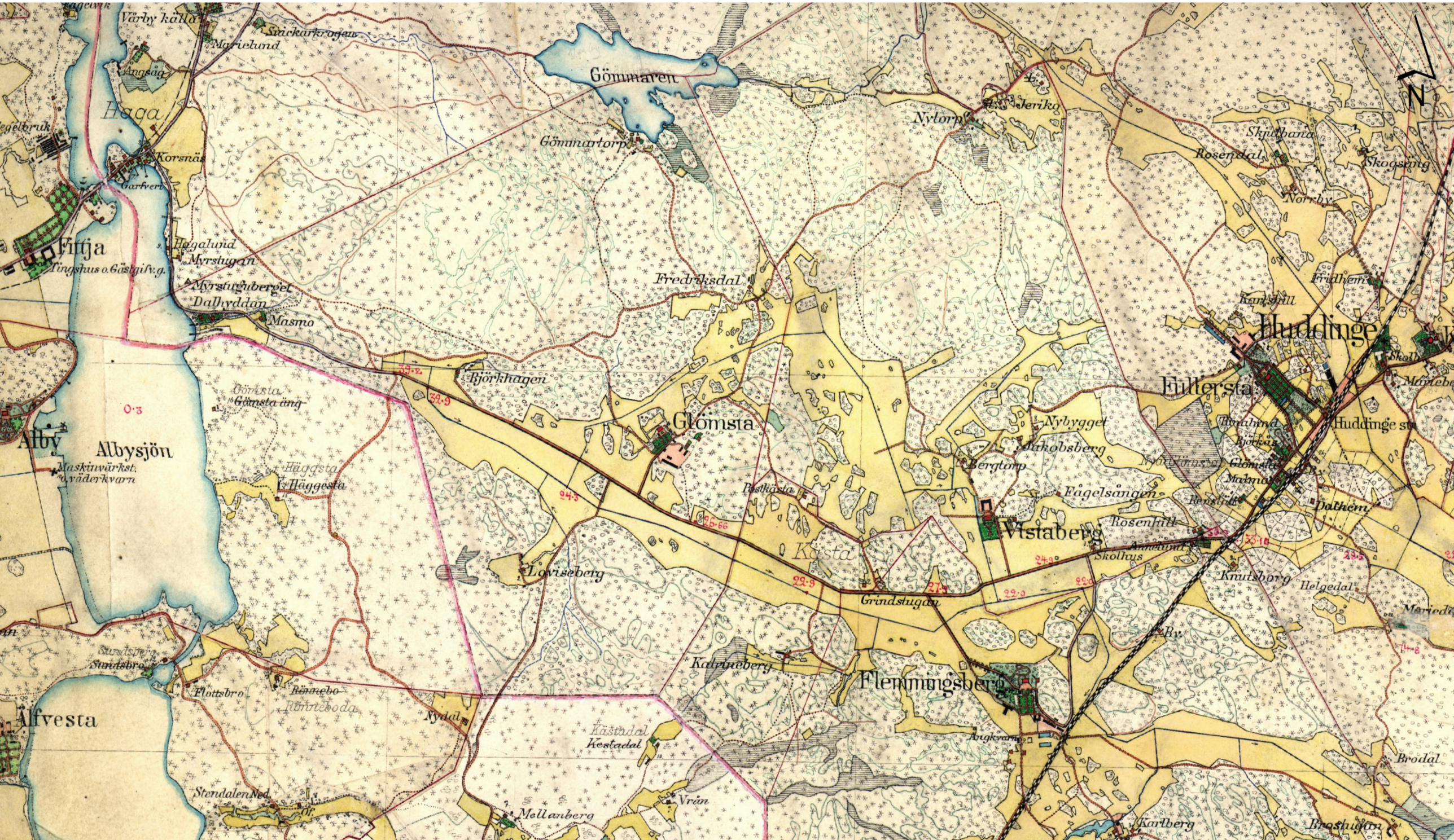
Karaktärsområden och bedömning av känslighet och potential

Utifrån de tematiska analyserna har landskapet delats in i karaktärsområden, det vill säga olika geografiskt avgränsade områden. Dessa karaktärsområden har avgränsats utifrån både visuella kvaliteter, naturtyper, användning, funktion och kulturhistoria – för att fungera som ett sätt att kunna särskilja vissa beståndsdelar och mönster som förekommer i en viss typ av område. Utifrån dessa karaktärsområden har en sammanlagd bedömning gjorts av landskapets värden och kännetecken samt känslighet och potential i relation till de utvecklingsplaner som finns.



Fotot visar gång- och cykelbanan som går längs Glömstadalens södra sida en morgon i september.

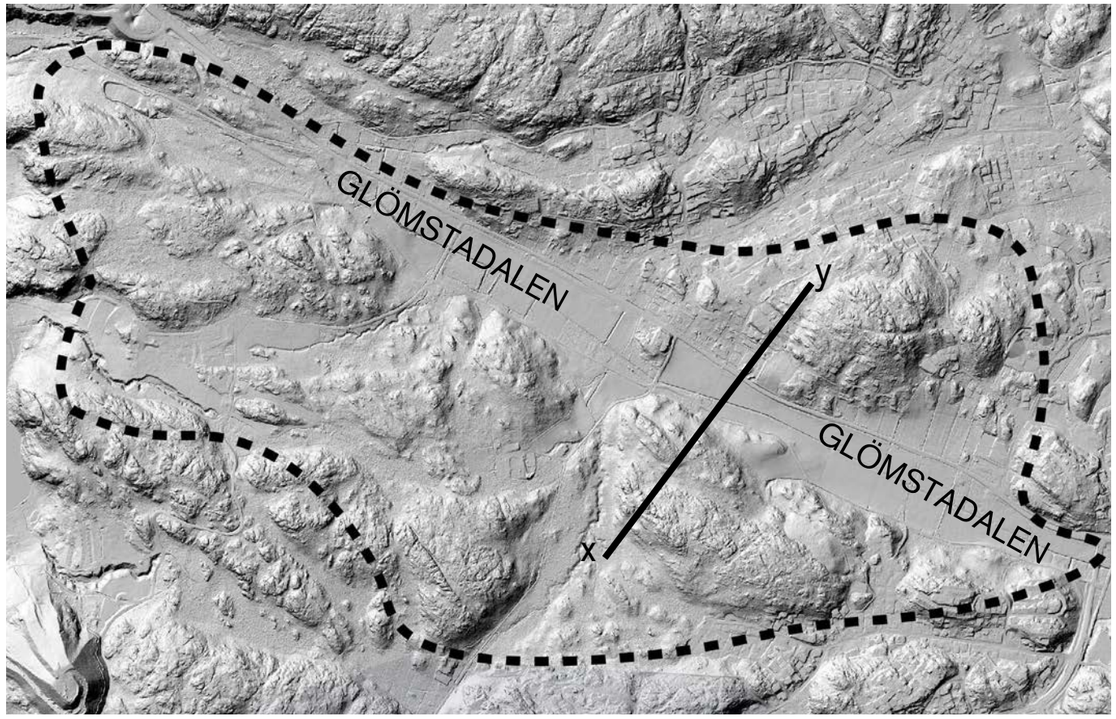
TEMATISK ANALYS AV LOVISEBERG



TIDSDJUP OCH KULTURARV







Naturgeografiska förutsättningar

Huddinge är naturgeografiskt en typisk del av Södertörn. Inlandsisen lämnade området omkring 8000 f Kr.

Landskapet ligger under högsta kustlinjen och har en skarp relief med stora skillnader mellan högsta och lägsta punkt i terrängen.

Hela Glömstadalen var i en vattenfylld vik i direkt kontakt med Mälaren till och med stenåldern.

Topografi

I Loviseberg finns det sprickdalslandskap som är karaktäristiskt för området. I närområdet finns det flera höga berg varav Masmoberget i nordvästra delen av undersökningsområdet som når 94 meters höjd.

Mot Albysjön och Tullingesjön i väster finns tydliga förkastningsbranter. Flera mindre förkastningar i berggrunden går igenom kommunen i öst-västlig riktning, till exempel den smala sprickdalen från Masmo in mot Glömsta som kallas Glömstadalen.

Jordarter

- De röda ytorna visar morän och urberg, bitvis med berg i dagen.
- Den gula, och ljusgula ytan längs Glömstadalen utgörs av postglacial lera/ lera-silt. Detta lerstråk går även upp i tvärgående vikar, mot Glömsta och Loviseberg. Delar av området, markerade med blå streck består av gyttjelera.
- De ljusblå områdena består av sandig morän.
- De orange och vitprickade området består av postglacial sand.



Jordbruksmarken i Glömstadalen utgörs av postglacial lera/ lera-silt.

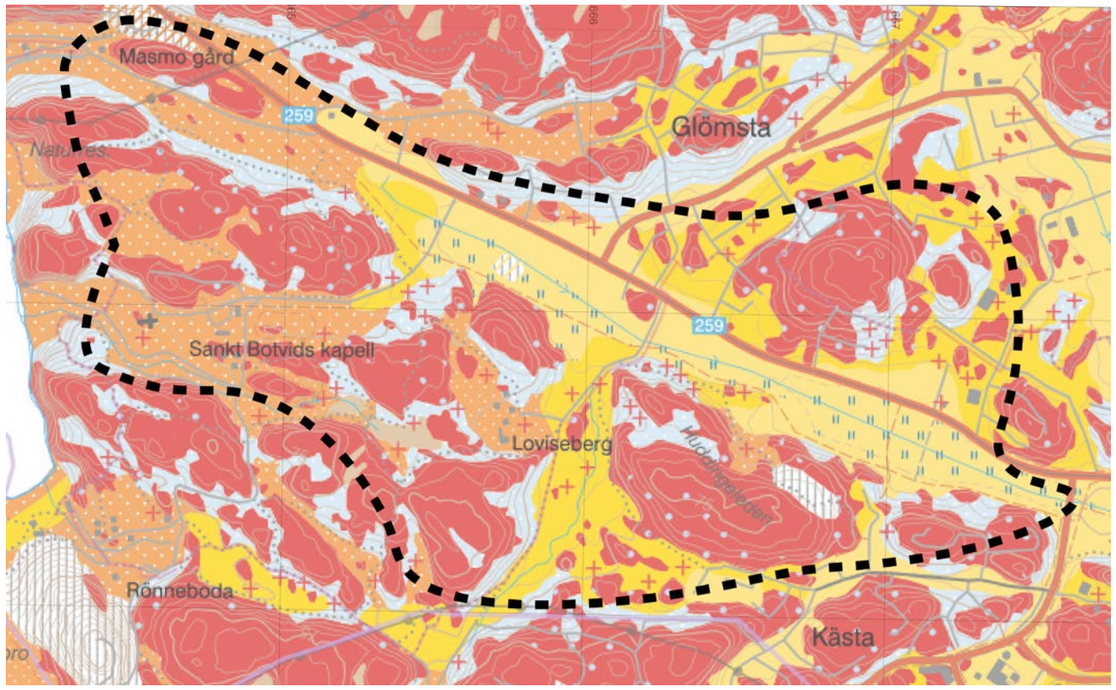
Hydrologi

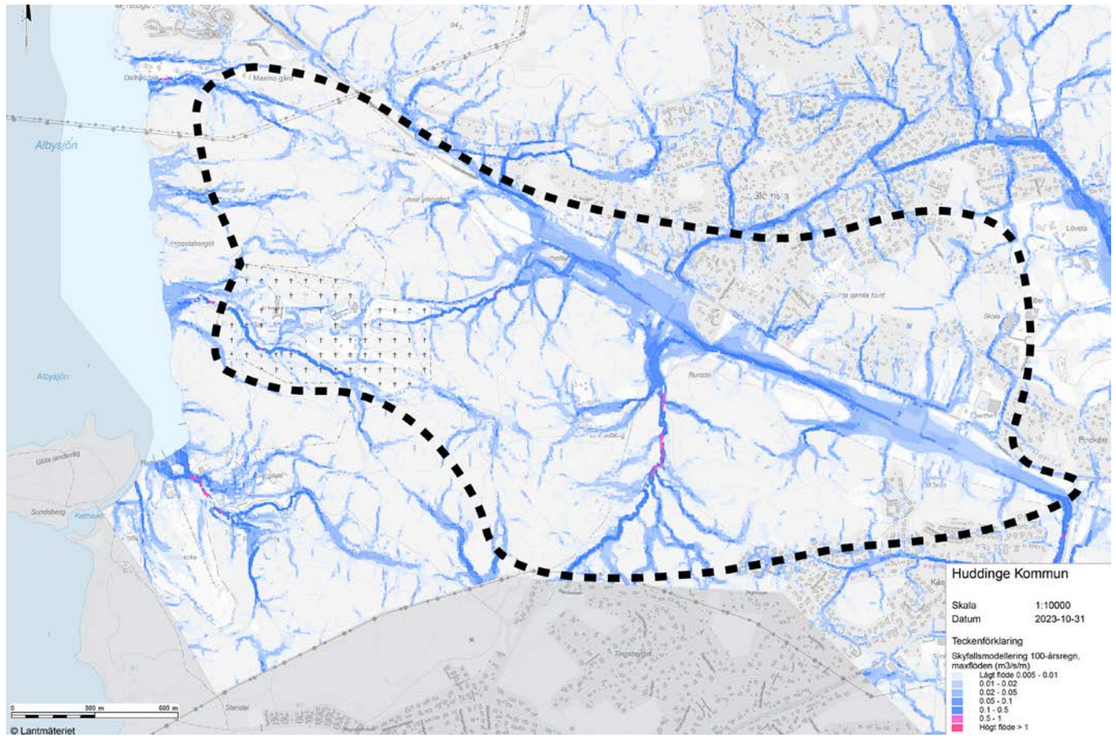
Lågpunkterna i Glömstadalen, som historiskt varit vattenfyllda vikar, är de ytor där vatten samlas från närliggande höjdryggar. Dessa lågpunkter har därför en hög risk för översvämning.

Kartan nedan visar en skyfallsmodellering med ett hundraårsregn, det vill säga ett mycket kraftigt regn med över 100 mm på ett dygn. Detta är något som förväntas komma oftare i takt med ett förändrat klimat.



Bäckravinerna är lågpunkter i landskapet där vatten samlas.





Övergripande historik

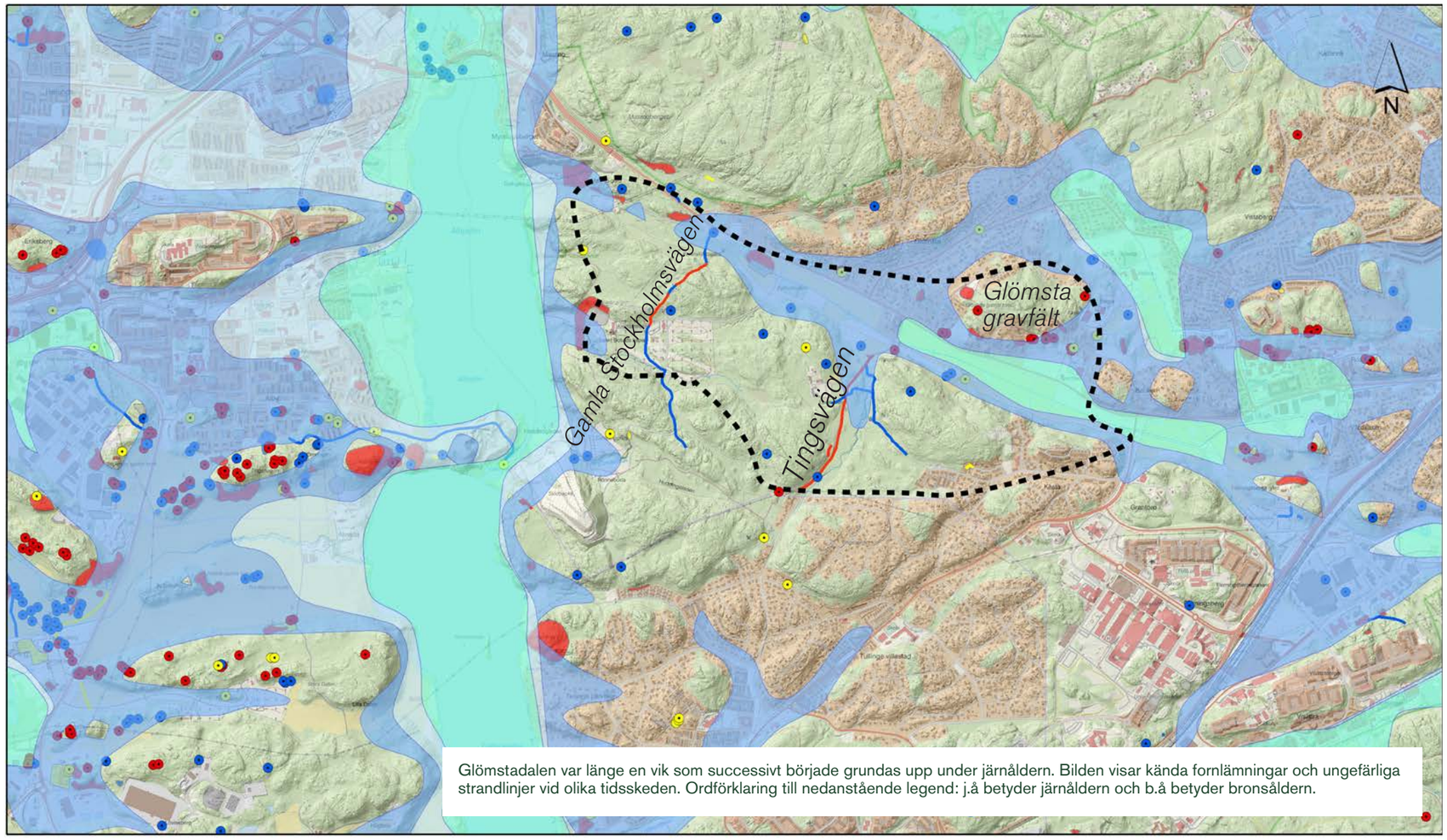
Lovisebergs landskap såg en gång i tiden helt annorlunda ut och har förändrats genom naturlig landhöjning och människans påverkan.

Förhistorisk tid

Stora delar av området blottlades som en ytterskärgård med kobbar och skär redan under stenålder och har under lång tid varit ett landområde med attraktiva förutsättningar för bosättning med skyddade vikar och goda kommunikationsmöjligheter via både land- och vattenvägar. Glömstadalen var länge en vik som successivt började grundas upp under järnåldern. Bilden till höger visar kända fornlämningar och ungefärliga strandlinjer vid olika tidsskeden.

I området har det på flera platser gjorts fynd av flinta, avslagen kvarts, keramik och enstaka redskap. Fynden och platsbundna lämningar som stolphål, gropar och härdar visar att det i området finns platser som var attraktiva för säsongsvisa och tillfälliga bosättningar redan under stenålder. En nyligen genomförd arkeologisk utredning (etapp 1) i delar av området visar att det finns många potentiella stenåldersboplatser i området. Närheten till kommunikationsnoderna Vårby och Fittja har troligen haft stor betydelse för de tidiga bosättningarna i Lovisebergsområdet. Förutom Vårbyområdet utgör även Flemingsbergsskogen ett sedan tidigare känt kärnområde under äldre stenålder i länet.

Bebyggelseläget för Glömsta ligger norr om Glömstadalen på den västra delen av en höjd som under förhistorisk tid utgjort en ö. I sydsluttningen av höjden ligger flera gravfält och enstaka stensättningar, vid nuvarande Jarlavägen, Karolinerstigen och vid Kästavägen.



Glömstadalen var länge en vik som successivt började grundas upp under järnåldern. Bilden visar kända fornlämningar och ungefärliga strandlinjer vid olika tidsskeden. Ordförklaring till nedanstående legend: j.å betyder järnåldern och b.å betyder bronsåldern.

Permanenta boplatser sedan järnåldern

Gravfält i närheten av till exempel Glömsta och Kästa indikerar att bebyggelse av mer permanent karaktär anlades under äldre järnålder på väl utvalda platser.

De omsorgsfullt utvalda platserna har därefter nyttjats kontinuerligt som bebyggelselägen in i modern tid.

Bebyggelseläget för Glömsta ligger norr om Glömstavägen på den västra delen av en höjd som under förhistorisk tid utgjort en ö. I sydsluttningen av höjden ligger flera gravfält och enstaka stensättningar, vid nuvarande Jarlavägen, Karolinerstigen och vid Kästavägen.

Under förhistorisk tid var jakt och fiske basen försörjning och närheten till vatten var avgörande. Så småningom blev boskapsskötsel och åkerbruk och tillgången till bördiga betesmarker successivt allt viktigare.

Runristning tillägnad en kvinna

Runhällen intill Tingsvägen är den enda av Huddinges fyra kända runristningar som är bevarad på ursprunglig plats. Ristningen omtalar en bro tillägnad Ärengunn. Att ristningen omtalar en bro är inte något ovanligt, men det är mycket ovanligt att den här typen av ristningar tillägnades kvinnor.





Historiska vägar

Tingsvägen

Förbi runhällen och genom hela området leder en smal grusväg som kallas Tingsvägen. Den leder vidare förbi Glömsta gård och Glömsta villaområde och kallas här sedan 1950-talet Lillerudsvägen. Parallellt med en del av Tingsvägen finns en hålväg och en väghållningssten.

En del av Göta landsväg

Tingsvägen utgör en del av Göta landsväg som var en viktig landsväg från Stockholm söderut. Tingsvägen leder via Flottsbro vidare mot den gamla tingsplatsen Svarta löt som låg öster om Botkyrka kyrka, där Hallunda trafikplats ligger idag. Tingsplatser var viktiga som mötesplatser för rättskipning för invånare i flera socknar. Svarta löt har givit namn åt häradet Svartlösa som omfattar hela norra delen av Södertörn. Flera ortnamn i området har slutledet -sta, vilket ofta sammanfaller med bygder där det gjorts arkeologiska undersökningar som tyder på etablering av mer permanent bebyggelse under äldre järnålder.

Autentisk rest av transportväg

Tingsvägen utgör den sista autentiska resten av den för området och stora delar av Svartlösa härad (Brännkyrka och Huddinge socknar) viktigaste transportvägen till lands för att via landtungan mellan Albysjön i norr och Tullingesjön i söder vid Flottsbro, nå rättsskipningsplatsen Svarta löt i Botkyrka. Hur tidigt Tingsvägen började användas kan kopplas till när Svarta löt fick sin centrala betydelse som samlingsplats. Det är dessvärre oklart, men Svarta löt omnämns i ett flertal dokument från 1400-talet och började troligen att användas som samlingsplats redan under förhistorisk tid, långt innan det dokumenterades i skrift. Göta landsväg sammanfaller i det aktuella området med Tingsvägen. Göta landsväg och Tingsvägen användes som den mest frekventerade landvägen mot Stockholm söderifrån under mycket lång tid och ända fram till 1630-talet, då det tillkom en annan och mer lättframkomlig väg längre norrut, förbi Fittja.

Gamla Stockholmsvägen

Den Gamla Stockholmsvägen sträcker sig söderifrån genom S:t Botvids begravningsplats och vidare norrut, över höjden och vidare ned mot Masmo. Vägens sträckning är dokumenterad i kartor från 1800-talets början och har en betydligt kortare historia än Tingsvägen/Göta landsväg.

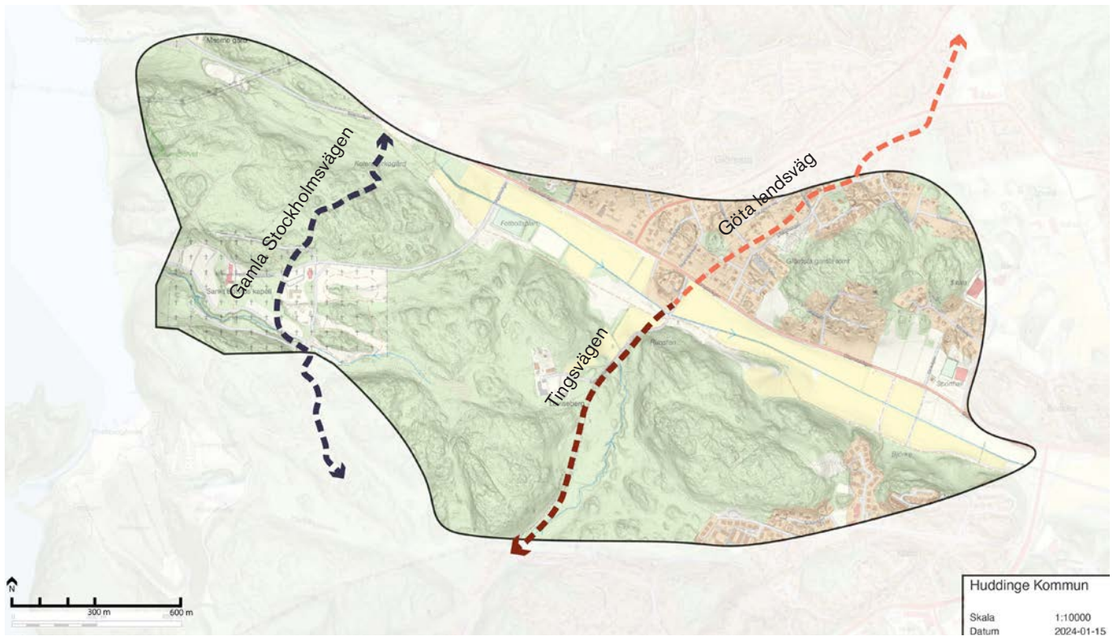
Den nyligen genomförda arkeologiska utredningen (etapp 1) har resulterat i att den gamla Stockholmsvägen i en del uppgraderats till fornlämning. I området kring vägens norra del konstaterades att det finns flera äldre vägdragningar.



LMV akt A9-2:1, år 1806. Bilden visar bland annat sträckningen för den gamla Stockholms-vägen som sträckte sig söderifrån igenom Alby utmark, direkt öster om ett då nyligen avsvedjat område som nyttjades som beteshage av torparen i Häggsta.



Tingsvägen är en del av Göta landsväg som var en viktig landsväg från Stockholm söderut.



Bearbetad karta som visar Tingsvägen, Göta landsväg och Gamla Stockholmsvägens historiska placering.

INÄGOR OCH UTMARK

Markerna till en by eller gård brukar baserat på funktion delas in i inägor och utmark.

Inägor

Inägorna omfattade tomt, trädgård och andra mindre inhägnader såsom kalvhagar och odlingar för humle och kålväxter, men till den geografiskt mest omfattande delen av inägorna räknas åkermark och ängsmark.

Det finns ett gammalt talesätt som lyder tomt är åkers moder, vilket innebär att tomtens storlek var relaterad till gårdens innehav i åkermark.

Åkermark och tvåsäde

Åkermarken användes framför allt till produktion av spannmål till människornas föda, och brukades åtminstone mellan 1200-talet och fram till den agrara revolutionen i den här delen av landet i rotationssystemet tvåsäde. Tvåsäde eller halvträda innebar att ungefär hälften av byns eller gårdens åker brukades varje år. Den hälft som låg i träda beträddes av byns eller gårdens boskap för att ta tillvara återväxten på dikesrenar och åkerholmar i trädesgärdet. På så sätt gödslades också marken samtidigt vilket sparade en del arbete för utgödsling.

Äng är åkers moder

Ängen var åkerns moder, vilket innebär att ängens avkastning i form av hö och löv användes som vinterfoder till boskapen som då producerade gödsel. Gödselns togs tillvara och spreds på åkrarna för att återge näring och på så sätt förhindra att åkermarken utarmades. Benämningen ’inägor’ kommer av att marken stängdes in med hägnader för att hindra betande djur, både tama och vilda, att komma åt både spannmål och det foder som behövdes för att den om vintern stallade boskapen skulle överleva vintrarna.

Utmark

Utmarken utgjorde de delar av byns eller gårdens innehav som var avgränsade från inägorna genom hägnader och där de betande djuren fram till 1800-talets mitt fick gå fritt. Utmarken användes förutom till bete även som ett växande förråd av ved, gärdselvirke och timmer.

Fägator

Mellan inägorna och utmarken fanns ofta en eller flera fägator, vari den mjölkande boskapen kunde röra sig mellan ladugård och betesmarker.

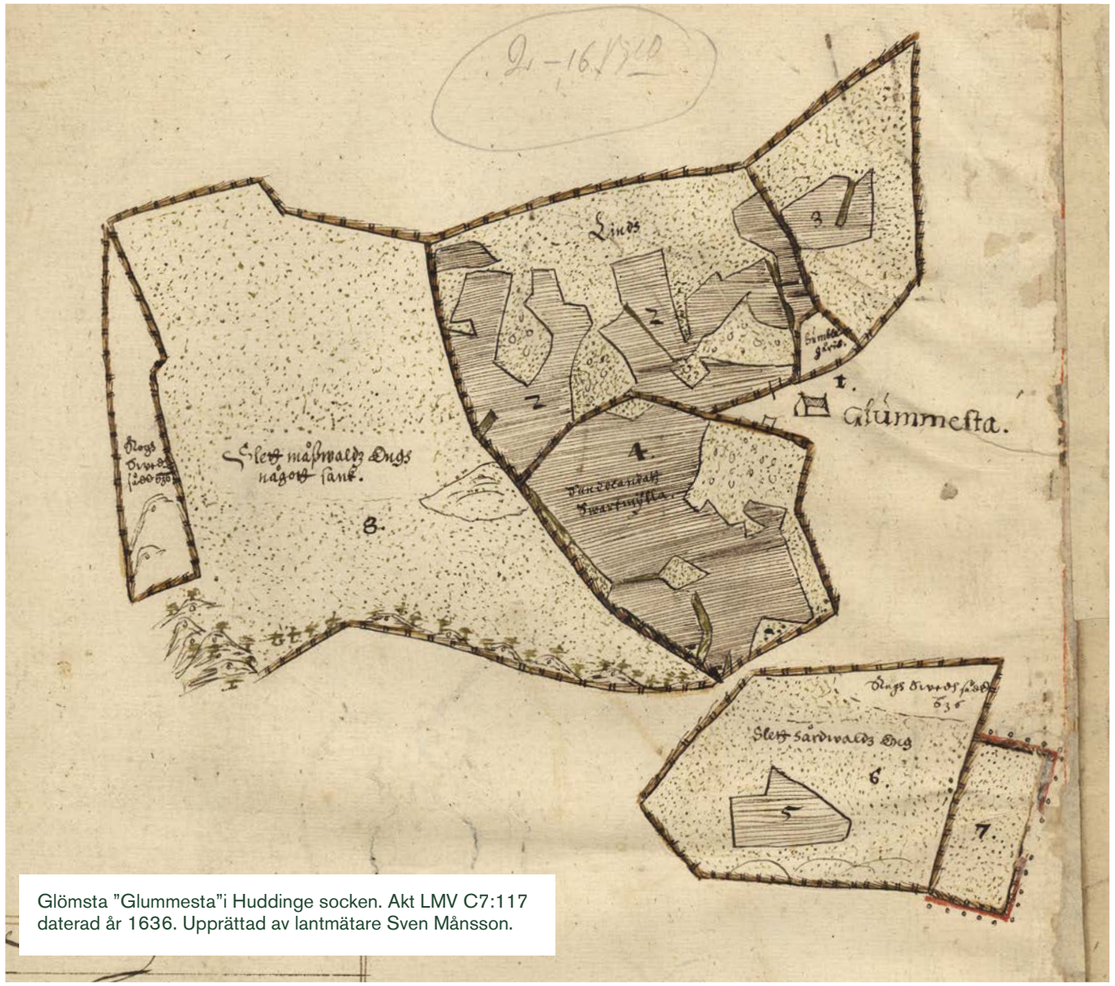


Hägnader har varit en mycket viktig beståndsdel i det äldre agrarlandskapet. Det vanligaste byggmaterialet i skogrika bygder såsom i Huddinge var gran och en.

Medeltid till 1600-talet

Bebyggelse- och markanvändningsmönstret som etablerades och fick fäste under järnåldern - med gårdar och mindre byar med omgivande jordbruksmarker - levde kvar under mycket lång tid. Förhållandevis få förändringar skedde av dessa grundläggande strukturer fram till 1800-talets första decennier.

Det undersökta området omfattar marker som till största delen tillhört Glömsta gård. Den omnämns som en gård i skriftliga källor redan på 1330-talet. En karta över Glömsta inägor från 1630-talet visar var gården legat och hur markanvändningen var organiserad. Närmast norr om gården låg en humlegård. Direkt väster om gården, på mer lättdränerad mark, fanns åkermarken fördelad i flera olika gärden. Väster om åkermarken låg den ännu omfattande ängsmarken som användes för att skörda vinterfoder till gårdens boskap. I övergången mellan ängsmark och skog fanns även ett inhägnat område som användes för svedjebruk, vilket var vanligt i den här skogrika trakten ända fram till i slutet av 1700-talet.



Glömsta "Glummesta"i Huddinge socken. Akt LMV C7:117 daterad år 1636. Upprättad av lantmätare Sven Månsson.

1600-talets och 1700-talets herrgårdslandskap

Sverige blev under 1600-talet en stormakt och maktutövningen krävde ett utvecklat centrum med ämbetsverk och ämbetsmannaadel. De tjänstgörande adelsmännen köpte upp gårdar på nära avstånd till Stockholm, bland annat i Huddinge. Avsikten var att bedriva agrar stordrift och anlägga ståndsmässiga herrgårdar. Landskapet kring Stockholm kom att präglas av herresäten såsom till exempel Glömsta herrgård och stora sammanhängande ägoområden, med betydande inslag av ängsmarker och skogar såsom Glömstadalen och skogsområdet väster därom.

Glömsta - frälsegård och säteri

På 1620-talet kom Glömsta att för första gången ägas av en adelsman. Gården ärvdes och köptes senare av Axel Oxenstiernas son och tillhörde därefter flera olika personer med höga positioner i samhället. Adelsmannen som av Huddingeborna kallades Laske-Pelle var en fransk dragonöverste i svensk tjänst vid namn Adam Richard de la Chapelle som 1623 förlänades Glömsta gård.

Glömsta drabbades av reduktion på 1680-talet, men fick ändå, genom byte, karaktär av frälsegård på 1690-talet och har även utgjort säteri. Under 1700-talet ökade befolkningen och etablering av torpbebyggelse på utmarken uppmuntrades eftersom det innebar tillgång till billig arbetskraft. En omfattande nyodling skedde och jordbruket rationaliserades och effektiviserades.

Eftersom Glömsta aldrig varit en by med flera gårdar fanns inte anledning att skifta marken. Troligen är det kring sekelskiftet 1800 som Loviseberg anläggs som torp under Glömsta.

Strax sydost om den plats där torpet Loviseberg låg på 1800-talet finns en fornlämning i form av en husgrund och en jordkällare. Det kan ha utgjort den första platsen för torpet.

Namnet Loviseberg

Hur och varför namnet Loviseberg kom till är inte känt, men det kan ha haft samband med att Glömsta gård under en kortare tid i slutet av 1790-talet ägdes av en herre med efternamnet Lovisin. En annan teori är att torpet fått sitt namn efter en fru eller dotter till en dåvarande markägare. Det finns flera torpnamn med kvinnonamn som förled i området, som till exempel närliggande Katrineberg.

Torp

Under sent 1700-tal eller 1800-talets tidigaste decennier anlades flera torp på utmarkerna. Häggesta, där nuvarande S:t Botvids begravningsplats ligger, anlades på utmark som då tillhörde Alby i Botkyrka socken. Katrineberg var ett torp under grannbyn till Glömsta, Post-Kästa. Av Häggesta torp finns inga spår kvar. Torpet Katrineberg låg på en plats inom nuvarande kvarteret Ugnen.



Ungefär inom lilamarkerat område låg torpet Katrineberg.



Viggesta låg söder om nuvarande Vistaberg, nordväst om nuvarande Vistaskolan. Arealavmätning av Glömsta, Viggesta och Kästa, akt 01-hud-68, uppmätt åren 1859-60 och daterad 1860-03-16. Uppmätt av kommissionslantmätare Sydow.

1800-talet, jordbruket förändras

Torpet Loviseberg har varit bebott åtminstone sedan sekelskiftet 1800. Det tas upp i husförhörslängder från 1801. Det tillhörde då Flemingsbergs rote, men anges år 1829 tillhöra Glömsta rote. Det sista torparparet som bebodde och brukade marken kring Loviseberg var Carl Johan Danielsson och Brita Catharina Andersdotter. De, och två av deras söner, flyttade 1860 och därefter användes Loviseberg som statarbostad. Idag finns torpet inte kvar och Loviseberg har inte längre någon byggnad knuten till Glömsta gård. Platsen var under en period ett mindre småhusområde med en mindre industriverksamhet. I dag präglas platsen i första hand av verksamheten och det tillfälliga boendet.

Storskalig expansion av jordbruket på Glömsta

År 1854 blev ”patron Pehr” Pettersson ägare till Glömsta och han kom att få stort inflytande över många gårdar i Huddinge. Han hade 1835 anställts som rättare på Flemingsbergs gård och tog snart över både förvaltning och bokföring som inspektor. 1842 tog han över arrendet av Flemingsbergs gård och några år senare även Fullersta gård. Han drev igenom långtgående idéer om jordbrukets utveckling för ökad lönsamhet vilket bland annat innebar en omfattande dikning och uppodling av ängsmark och satsning på expansion av åkermark parallellt med utökad mjölkproduktion. Detta innebar ett utökat behov av arbetskraft (statare) och att det byggdes stora ladugårdar – som till exempel på Glömsta. Under 1830- och 1840-talen kom statare att dominera över antalet torpare till följd av arbetskraftsbehovet i jordbruket vid de större gårdarna och flera statarbostäder uppfördes. Det finns en uppgift från 1849 om att det under de senaste 15 åren uppodlats 143 tunnland på Glömsta. Den ökade mjölkproduktionen kunde ske tack vare riklig utfordring året runt, gott bete i lövrika hagar och utländska avelsdjur från Holstein. Parallellt satsades på tillverkning av brännvin vilken var lönsam fram till 1855 då ett nytt statligt kontrollsystem av bränneriverksamheten infördes, innan husbehovsbränningen förbjöds år 1860.

År 1867 köptes Glömsta av Lars Magnus Carlsson och gården omfattade då 90 hektar åker och 392 hektar skog. Hans son Hjalmar Carlsson tog så småningom över gården och inledde avstyckningen av tomter från och med 1910-talet början.



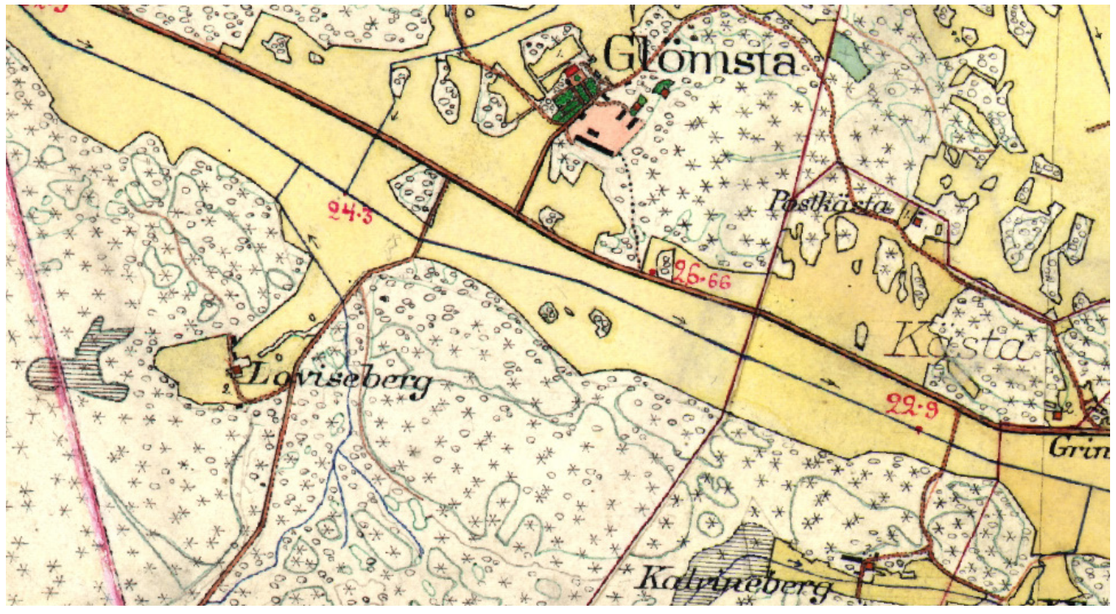
Torpet Loviseberg är rivet, men på fastigheten Glömsta 1:34 fanns småhusbebyggelse kvar till i början av 1970-talet. I dag används platsen som upplag.

Historiska strukturer





Bilderna ovan visar flera lägen för kulturhistoriskt intressanta företeelser som återges i 1859 års karta på föregående sida:
1. Läget för Glömsta gård.
2. Den numera bebyggda åkerholmen där Lovisebergsvägen ansluter till Glömstavägen.
3. Tingsvägens bevarade sträckning och mark som länge utgjorde ängsmark.
4. Skogsbrynet där det funnits svedjemark och läget för den historiska hägnaden mellan inägor och utmark.
5. Bevarade åkerholmar och ännu inte uppodlad ängsmark.
6. Läget för Lovisebergs torp.
7. Den vita linjen visar att luckan i den nuvarande bebyggelsen norr om Glömstaleden som ännu finns kvar har en lång obruten kontinuitet.



Häradsekonomiska kartan, blad Huddinge, 75-24. Rak-id: J112-75-24. Kring sekelskiftet 1900.



Loviseberg på flygfoto från 1962 med en då ännu tydlig trädgårdsstruktur med grusgångar, buskar och grupper av träd närmast huvudbyggnaden och odlingsland i söder.



På fastigheten Glömsta 1:96 (Loviseberg) står en villa från 1933 i nationalromantisk stil.

1900-tal till nutid

Vid sekelskiftet hade Glömstavägen byggts och all ängsmark odlats upp till åker. Glömsta herrgård med sin stora trädgård låg då fortfarande i ensamt majestät omgiven av åker intill Göta landsväg. På den gamla gårdstomten fanns flera ekonomibyggnader, varav bland annat en stor ladugård. Torpen som etablerats på utmarken under 1800-talet låg perifert i förhållande till huvudgården, utmed det mindre vägnätet. Vegetationen på utmarken var fortfarande tydligt betespräglad.

På fastigheten Glömsta 1:96 (Loviseberg) står idag en välbevarad huvudbyggnad uppförd år 1933 i en tillbakablickande nationalromantisk stil med den så kallade Ornäsvillan som förebild.

Vid Loviseberg finns även flera verkstadsbyggnader varav den första uppfördes år 1943. Byggnaden förlängdes genom en tillbyggnad åt söder år 1948. 1951 uppfördes den lägre verkstadslängan närmast vägen/vändplanen. Ytterligare en tillbyggnad tillkom 1985. Idag används dessa byggnader av Värmdö Pump AB.

På samma fastighet finns i dag även ett Attefallshus, en äldre kolonistuga (lik Runhällen 3, Lovisebergsvägen 2, från 1934) och en mindre verkstadsbyggnad. På fastigheten finns också ett modulhus för nyanlända. Trädgårdsstrukturen som ännu i 1962 års flygbild är tydlig är delvis dold av tillbyggnader, men äldre björkar finns ännu kvar.

S:t Botvids begravningsplats som då låg i Botkyrka kommun invigdes 1956, kapellet 1961. Dessa ritades av Sture Frölén. Minneslunden ligger i avskildhet högt över anläggningen i övrigt, romantiskt ordnad med en konstgjord sjö. Platsen låg perifert i Botkyrka kommun och placeringen valdes för sin avskildhet. Begravningsplatsen omfattar idag mer än 10 000 gravplatser. Kapellet har uppmärksammats som solitär, kulturhistoriskt värdefull miljö enligt det kommunala kulturmiljöprogrammet.

Den västra delen av undersökningsområdet, med S:t Botvids begravningsplats kom så sent som 1998 att tillhöra Huddinge kommun.



S:t Botvids kapell. Foto: Holger.Ellgaard, CC BY-SA 3.0 <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0>, via Wikimedia Commons

Tidsdjup och kulturarv - vad är värdefullt och varför?

Begreppet kulturmiljö omfattar hela den av människan påverkade fysiska miljön. Det kulturhistoriska värdet är relaterat till hur väl en företeelse bidrar till möjligheterna att förstå och kommunicera kunskap om historiska skeenden. Utgångspunkten för kulturhistorisk värdering utgår ifrån det som idag återspeglas i det kulturhistoriska sammanhanget och i vilken mån olika karaktärsdrag, egenskaper och fysiska uttryck ger en läsbar bild av den historiska kontexten.

Tidig etablering och lång historisk kontinuitet

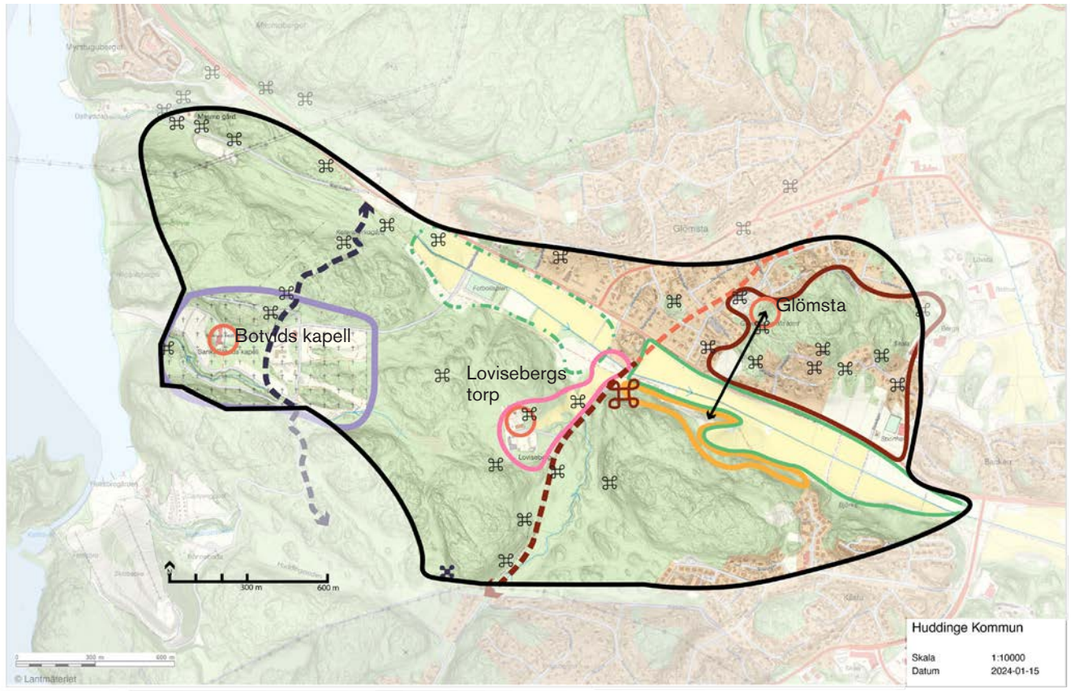
Den ställvis dramatiska topografin med de höga höjderna i relation till lägre liggande områden och den långsträckta dalgången som tidigare utgjort en vattenfylld vik har präglat området och har stor betydelse för förståelsen av den tidiga etableringen av säsongsvisa boplatser och annan samtida aktivitet här och i närområdet.

Flera förhistoriska och historiska lämningar såsom till exempel gravfält och bebyggelselägen av olika dignitet vittnar om etablering av bebyggelse under olika skeden och lång kontinuitet.

Kommunikationsstråk

Området har även präglats av människans möjlighet att ta sig hit och igenom området. Glömstadalen grundades upp successivt efter att under mycket lång tid utgjort en vattenfylld vik. Runhällens placering är ursprunglig och vittnar genom sitt läge och genom texten om en bro om behovet av att färdas igenom området. Runhällen och Tingsvägen (Göta landsväg) ska ses i ett sammanhang och kontakten mellan runhällen, Tingsvägen och den öppna marken i dalgången är av stor betydelse. Den gamla Stockholmsvägen som genomkorsar området längre västerut vittnar om ett yngre tidsskedes behov av transporter.

Tingsvägen och den gamla Stockholmsvägen som löper igenom området och även Glömstavägen har stor betydelse för förståelse för rörelsemönster och kommunikation inte enbart lokalt, utan i ett större område.



TECKENFÖRKLARING

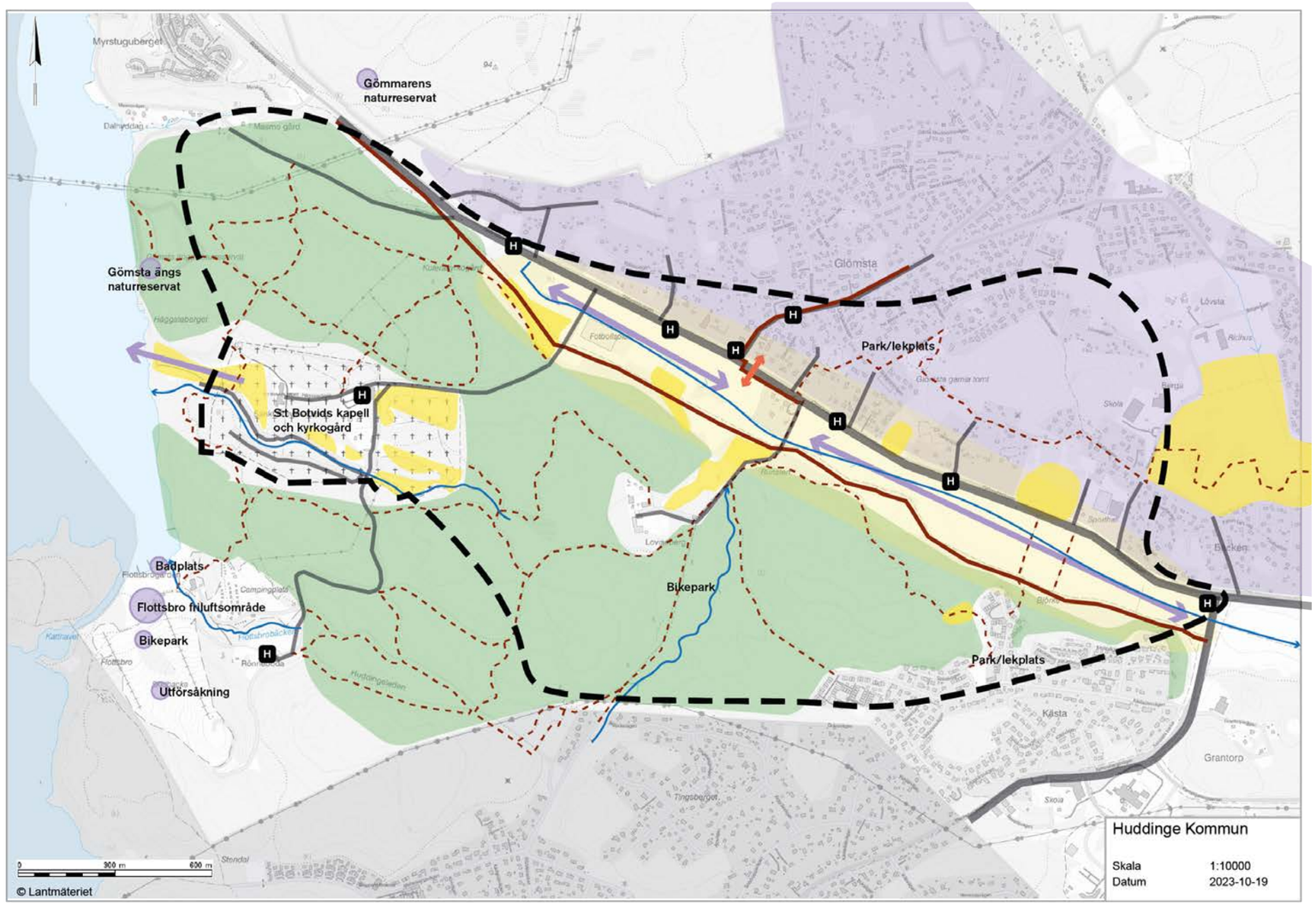
- Glömsta inägor
- Lovisebergs torpmark
- Sankt Botvids begravningsplats
- Odlingslandskap kopplat till Glömsta
- Odlingslandskap
- Historiskt svedjebruk
- Platser för kulturhistoriska byggnader
- Fornlämningar
- Runristning
- Tingsvägen
- Göta landsväg (tidigare sträckning)
- Stockholmsvägen
- Kulturhistoriskt viktig visuell koppling

Agrart landskap präglat av adel, stordrift och effektivisering

Landskapet präglas ännu idag (2023) av kopplingen till jordbruksnäringen. Huvuddelen av området är utmark som nyttjats som betesmark och som ett förråd av ved och timmer. Det som utmärker just det här området är att det bedrivits svedjebruk, att det finns spår av enklare skogsbruk och den intensiva betesdriften kopplad till den under sent 1800-tal lönsamma mjölkproduktionen. Det är av stort kulturhistoriskt och pedagogiskt värde att det finns en visuell koppling mellan Glömsta gårdsläge med inägomark norr om Glömstaleden, den tidigt uppodlade dalgången och mötet med utmarken i form av brynzon mot skogen med ängsmark och hägnadssträckning.

I det kommunala kulturmiljöprogrammet har Tingsvägen som en del av Göta landsväg, runhällen och det öppna odlingslandskapet i Glömstadalen uppmärksammats som särskilt värdefull kulturmiljö. Även kapellet på S:t Botvids begravningsplats har som solitär pekats ut som särskilt värdefull kulturmiljö.

FORM OCH ANVÄNDNING



TECKENFÖRKLARING

- Höjd med bebyggelse
- Höjder med skogsmark
- Större landskapsrum
- Vattendrag
- Mindre landskapsrum
- Vandringsleder och stigar
- Cykelbana
- Bilvägar
- Siktlinjer
- Övergångsställe
- Busshållplats
- Platser med stor social betydelse

Landskapsbild

Öppna landskapsrum

I norra delen av utredningsområdet ligger Glömstadalen som ett stort landskapsrum inramat av höjder – norra sidan består i stort av villabebyggelse och södra sidan består av skogbeklädda höjdryggar. Inom det stora rummet växer buskar och träd kring jordbruksmarkens raka diken som skapar mindre rum. Det betyder att om du befinner dig längre bort eller högre upp i landskapet är siktlinjen lång, men från marknivå faller blicken på ridåer av dikenas vegetation. Det öppna landskapsrummet vittnar om processer i landskapet så som landhöjningen och tidigare bosättningar. Här var under stenåldern ett skärgårdslandskap.

Skogbeklädda höjder

De skogbeklädda höjderna är tidigare utmark som med branta partier mot det öppna landskapet bildar en tydlig barriär, karaktär och kontrast. Inom skogen varierar terrängen mellan lägre partier med fuktigare och tätare skog till högre partier med torrare och glesare skog. Inom de kuperade skogsområdena har branta bergspartier en stor barriäreffekt.

Andra landskapsrum

Bland bebyggelsen i Glömsta ligger flera hagar som fortfarande betas vilket knyter an till området kulturhistoria. I västra delen av utredningsområdet ligger S:t Botvids begravningsplats som inramas av skog utom mot väster där det i stället finns långa siktlinjer över Albysjön och mot Alby.

Rekreativa strukturer

Vägar och stigar

I den norra delen av utredningsområdet går den högtrafikerade huvudleden Glömstavägen i öst-västlig riktning Masmo och väg 226. Vid en liten stäcka intill busshållplatserna vid Gustav Adolfsvägen finns gång- och cykelbana och ett övergångsställe, i övrigt saknas det inom utredningsområdet möjligheter för gående och cyklister att ta sig över Glömstavägen. Från Glömsta går flera mindre vägar in till Glömsta i norr och mot naturreservatet Gömsta äng, S:t Botvids kyrkogård och Flottsbro samt mot Lovisebergs gamla torpsbebyggelse. Längre bort går Katrinebergsvägen in mot Kästa, Flemingsberg och Tullinge. Längs Glömstadalen går en större cykel- och gångväg.

Inom skogsområdet går flera stigar och vandringsleder, bland annat Huddingeleden som går längs med Tingsvägen och Skogsrundan som utgår från Flottbro.

Tillgänglighet och framkomlighet

Längs med Glömstavägen finns flera busshållplatser och det finns även en busshållplats vid S:t Botvids kapell och Flottsbro friluftsområde. Bil- och bussvägen till Flottbro passerar genom S:t Botvids kyrkogård.

I utredningsområdet finns inga tydliga entréer med parkeringsmöjlighet eller information in i skogsområdena, undantaget är Gömsta ängs naturreservat. Det finns också stora parkeringsplatser vid S:t Botvids kapell och Flottsbro friluftsområde.

Vandringslederna och stigarna är i stor utsträckning inte tillgänglighetsanpassade, undantaget Tingsvägen som är relativt bred och jämn inom utredningsområdet. Stigarna bedöms främst ha ett rekreativt värde för de närboende i området.



Vandringsleder som går från/via Flottsbro friluftsområde

Målpunkter

Inom utredningsområdet är den största målpunkten S:t Botvids kapell och kyrkogård. Även skogsområdet norr om S:t Botvid drar folk. Längs Tingsvägen finns en nyanlagd bikepark. För boende och särskilt barn finns en populär pulkabacke ovanför lekplatsen Kästadalsparken. I Glömsta finns Ärengunns park som ligger intill Glömsta gravfält och Glömsta-Kästa-Vista fornstig.

Utanför analysområdet ligger målpunkterna Flottsbro friluftsområde med en rad aktiviteter såsom bad, skidåkning och ytterligare en bikepark. Utanför analysområdet ligger också Gömsta äng samt Gömmarens naturreservat.

Landmärken

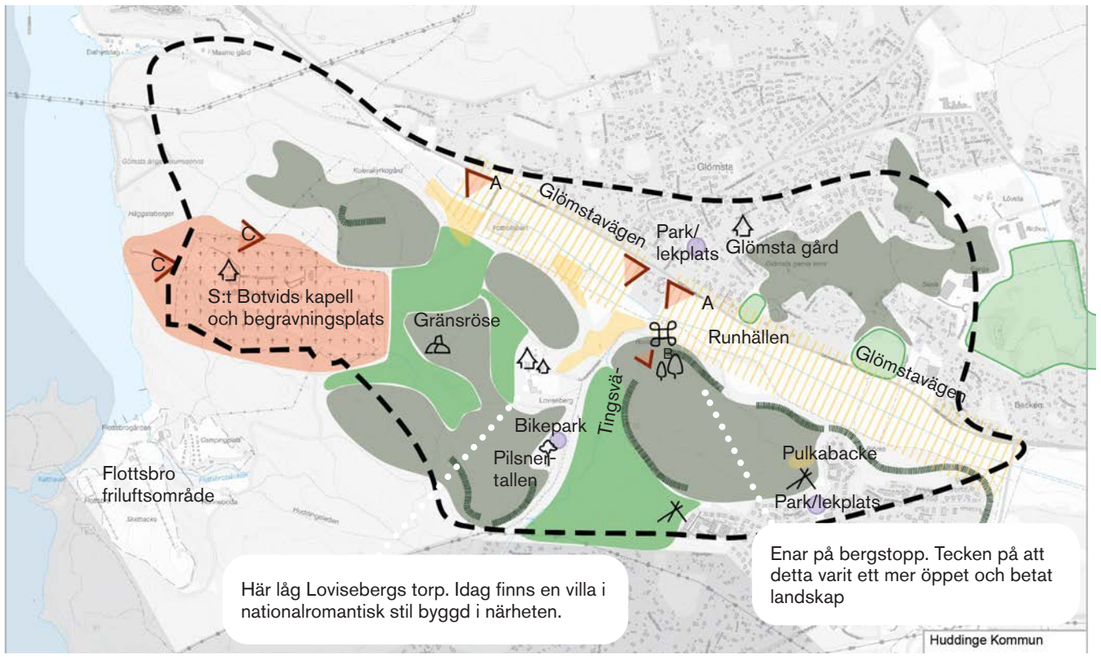
Området har inga utmärkande landmärken i form av byggnader eller landskapselement som sticker upp med undantag från S:t Botvids kapell och Flottsbrobacken. Annars kan strukturer så som Glömstadalen, Tingsvägen och andra stigar vara en hjälp i att orientera sig i området. Skogen är delvis tät i de lägre delarna men uppe på höjderna går det att få bättre utblickar.

Barriärer

Den högtrafikerade Glömstavägen som löper i öst-västlig riktning längs kanten av Glömstadalen utgör en påtaglig barriär med bara ett övergångsställe inom utredningsområdet. Även de skogsklädda bergsryggarna bildar barriärer, särskilt vid de mest branta partierna.

Upplevelsevärden

Upplevelsevärden är en planeringsmetod som utgår från människors uttalade behov och önskemål om upplevelser och som identifierar dessa genom olika parametrar på en karta inom ett geografiskt område. Den grundar sig på Regionplane- och trafikkontorets rapporter ”Upplevelsevärden – sociala kvaliteter i den regionala grönstrukturen”. Begreppen har kompletterats och omarbetats av Ekologigruppen AB för att passa en mindre skala än de gröna kilarna.



TECKENFÖRKLARING

- Beteshagar i Glömsta
- Skog med varierande skogskänsla
- Mindre landskapsrum
- Glömstadalens bullerstörda landskapsrum
- Skogsklädda höjder
- Begravningsplats i lummig, avskild del
- Utblickar/vyer
- Branter
- Tingsvägen
- Historiskt och visuellt intressanta byggnader
- Kojbyggen

Skogskänsla

En stor del av utredningsområdet består av skog i tidigare utmarksområde som varierar i skogskänsla, framförallt i de lägre delarna. I de låga delarna är skogen generellt fuktigare och mörkare. Här kan man finna områden med stora granar och mossor som kan skapa känsla av trollskog i tysta miljöer. Här finns också områden som präglas av mer svårgenomtränglig yngre och/eller ensartat skog. I de lägre delarna finns också bäckar som slingrar sig fram, men som delvis är svåra att uppleva genom att de ligger i djupa fåror med ris över. Slänterna är delvis branta med berg i dagen och här blir skogen ljusare med mer inslag av lövträd. På bergstopparna känner man av vind och sol på tall- och lavklädda hällmarker, men närmast Glömstavägen hörs också buller från biltrafiken.

Utblickar och öppna landskap

I norra delen av utredningsområdet breder Glömstadalen ut sig. Det är ett långsträckt jordbrukslandskap inramad av höjdryggar - med bebyggelse på ena sidan och av skog på andra. Att färdas från mer slutna rum till detta stora landskapsrum som öppnar upp sig med långa siktlinjer utgör ett högt upplevelsevärde (Vy A). Området är dock präglat av buller från Glömstavägen.

Uppe vid den norra bergstoppen närmast Glömstadalen skapar den mer glesbevuxna hällmarken möjlighet att blicka ut över landskapet (vy B). Även vid Sankt Botvids begravningsplats i väster finns platser som erbjuder vackra vyer och långa siktlinjer över landskapet västerut över vattnet mot Botkyrka (vy C).

Kulturhistoria och levande landskap

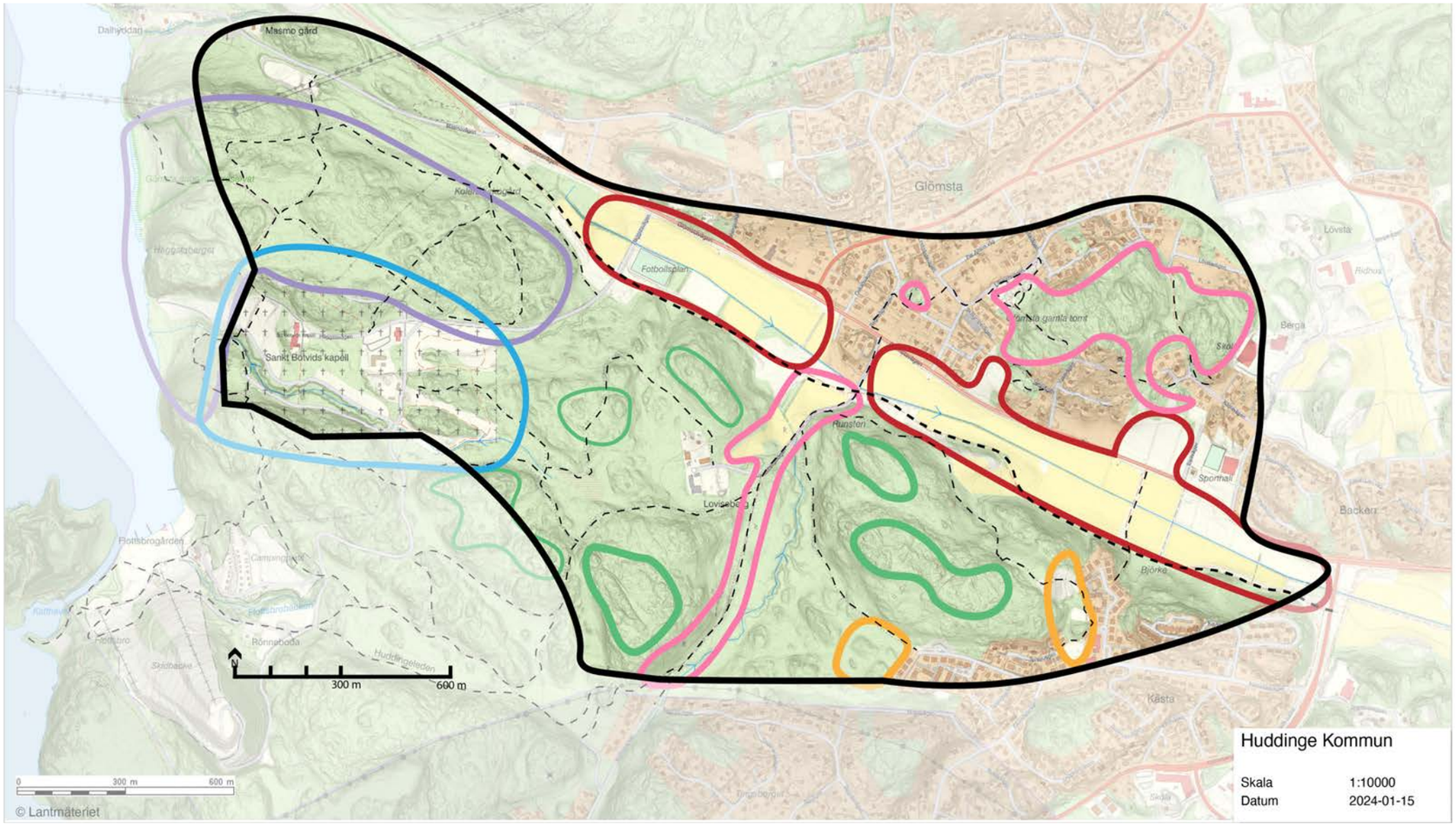
I utredningsområdet finns flera platser och lämningar där kulturlandskapet och områdets kulturhistoria går att utläsa. I nordost ligger Glömsta gård från 1700-talet som vittnar om att detta varit ett herrgårdslandskap. Här finns fortfarande hagar som betas och jordbrukslandskapet i Glömstadalen. På bergets topp växer enar vilket är tecken på att detta varit ett mer öppet och betat landskap. Tingsvägen passerar det som tidigare varit torpet Loviseberg. Det som finns kvar här att uppleva är framförallt en nationalromantisk villa och en övervuxen trädgård. Att vandra längs Tingsvägen skapar möjlighet av att uppleva hur man reste här förr i tiden. Här kan man gå från en känsla av lövsal till ett landskap som öppnar upp mot Glömstadalen. Längs vandringsleden ”Skogsrundan” finns ett gränsröse.

Gränsröset vittnar om både en sockengräns och ägogränsen mellan Glömsta och Alby historiska ägor. I västra utredningsområdet ligger S:t Botvids kapell och begravningsplats från 50-60-talet i en lummig, naturskön och avskild del.

Naturpedagogik och aktivitet

Den varierande naturen och kulturlandskapet som finns tillgänglig i närheten av bostadsbebyggelsen samt Flottsbro friluftsområde sydväst om utredningsområdet ger goda möjligheter till naturpedagogik. Här finns flera vandringsleder och andra upptrampade stigar som tillgängliggör naturområdet för promenader och bär- och svampplockning. Invid Tingsvägen finns en bikepark. Intill bostadsområdena vittnar kojbyggen om att barnen gärna leker här och invid ovanför Kästadalsparken finns en populär pulkabacke.

Form och användning - vad är värdefullt och varför?



TECKENFÖRKLARING

- S:t Botvids begravningsplats med grön inramning
- Öppna jordbruksdalen
- Viktig närnatur för boende
- Viktig närnatur för S:t Botvid
- Kulturhistoriska upplevelser
- Tall- och lavklädda bergstoppar
- Tall- och lavklädda bergstoppar av viss betydelse

Öppna jordbruksdalen

Lovisebergs viktigaste landskapsvärden är kopplade till den öppna jordbruksdalen som ramas in av höjder, där de skogsklädda bergsryggarna bildar en tydlig kontrast och karaktär. Det finns ett högt upplevelsevärde i att landskapet öppnar upp sig med långa siktlinjer när man kommer fram till Glömstadalen, både via Glömstavägen och Tingsvägen.

Kulturhistoriska upplevelser

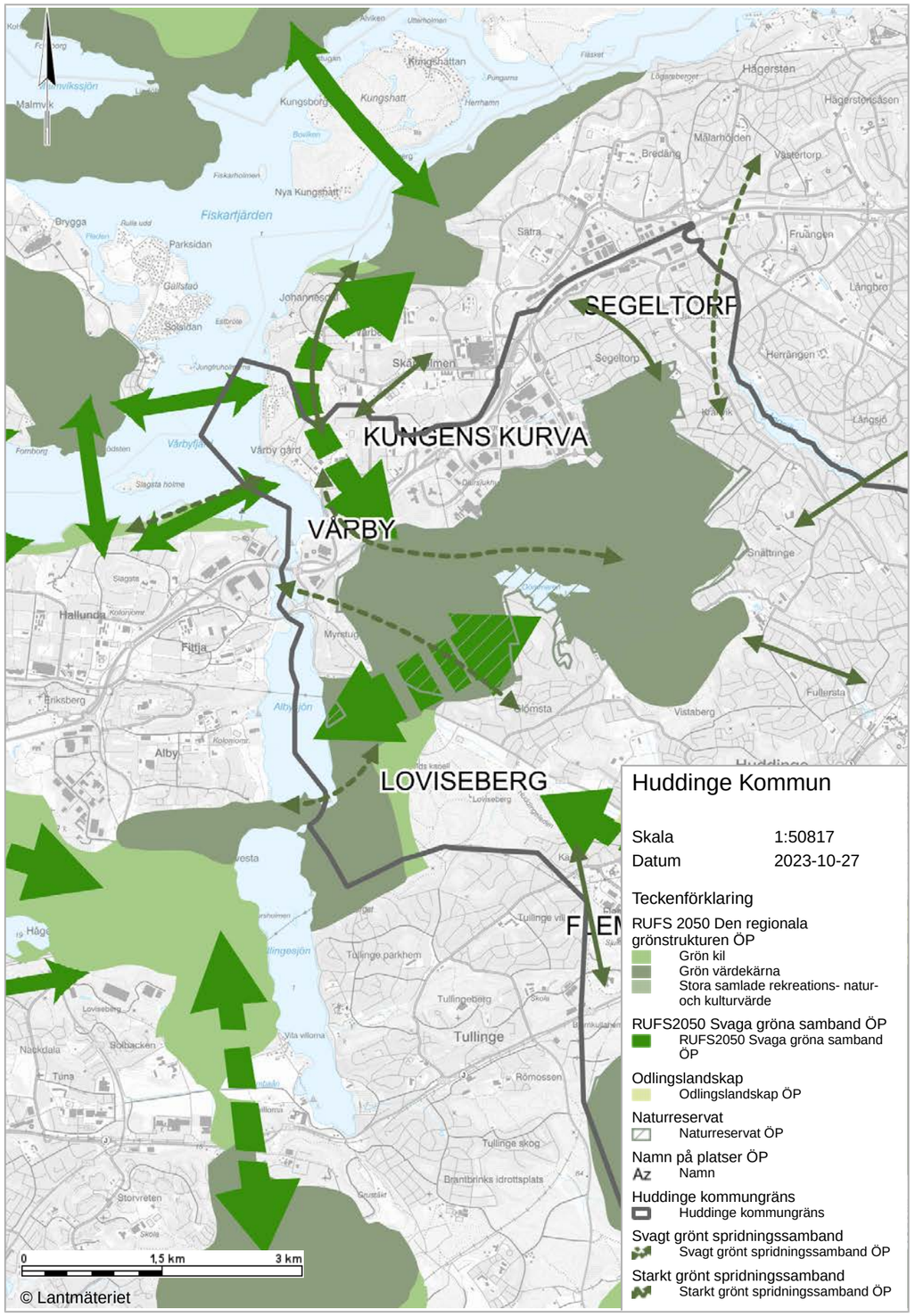
Att uppleva jord som fortfarande brukas och hagar som fortfarande betas är särskilt betydelsefullt då de knyter an till områdets kulturhistoria. Tingsvägen och runhällen är också viktiga fysiska element som visar på landskapets historiska betydelse, framförallt för kommunikation.

Upplevelse av skog och höjd

Skogens upplevelsevärden varierar. I de lägre delarna av skogen finns mossklädda marker med stora granar skapar upplevelsen av trolska naturmiljöer, men framförallt är det de tall- och lavklädda bergstopparna som har högst värden. Här är vandringsleder och stigar viktiga för rekreation.

Viktig närnatur

På vissa platser är naturen nära bostadsområdena i området särskilt värdefulla ur rekreativt perspektiv. Kojor visar på att barnen leker i området och pulkabacken vid Kästadal är populär. S:t Botvids kyrkogård och minneslund är särskilt viktig som plats för eftertanke i en naturskön och avskild del inramad av grönska.



NATURVÄRDEN

Stockholms gröna kilar

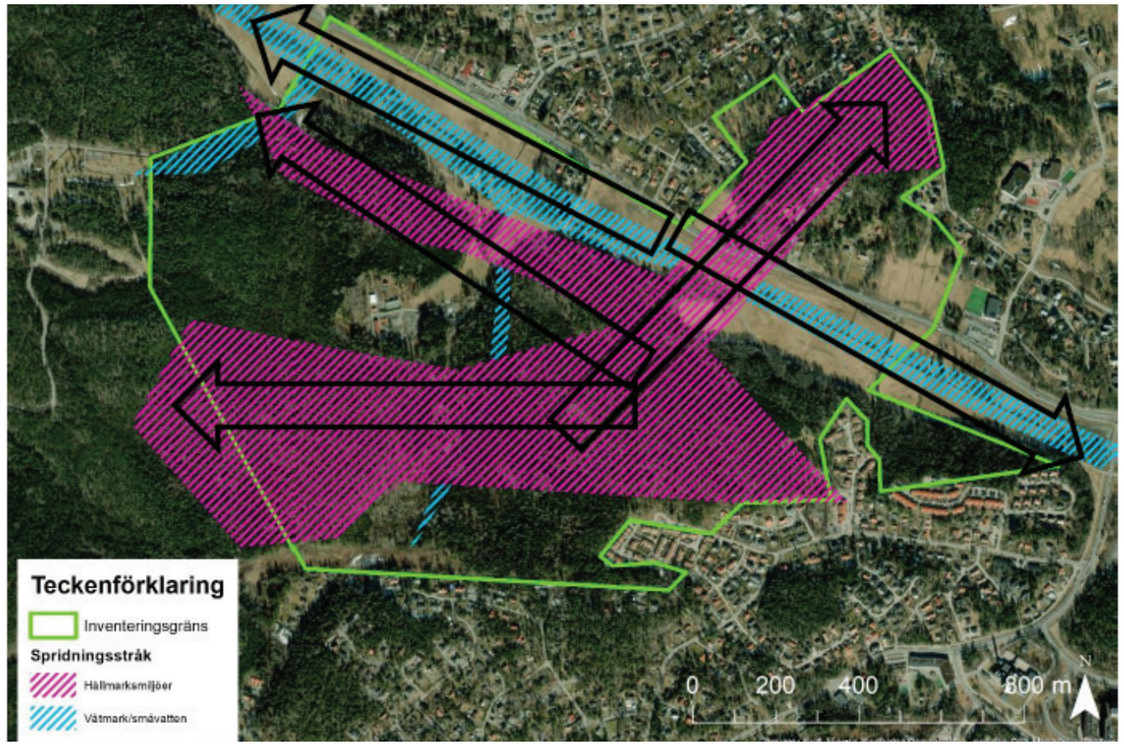
Lovisebergsområdet är en del av Bornsjökilen, en av Stockholms tio gröna kilar. De gröna kilarna är stora, sammanhängande grönområden som sträcker sig från landsbygden hela vägen in till centrala delar av Stockholm. Kilarna är en förutsättning för ett rikt växt- och djurliv.

Bornsjökilen

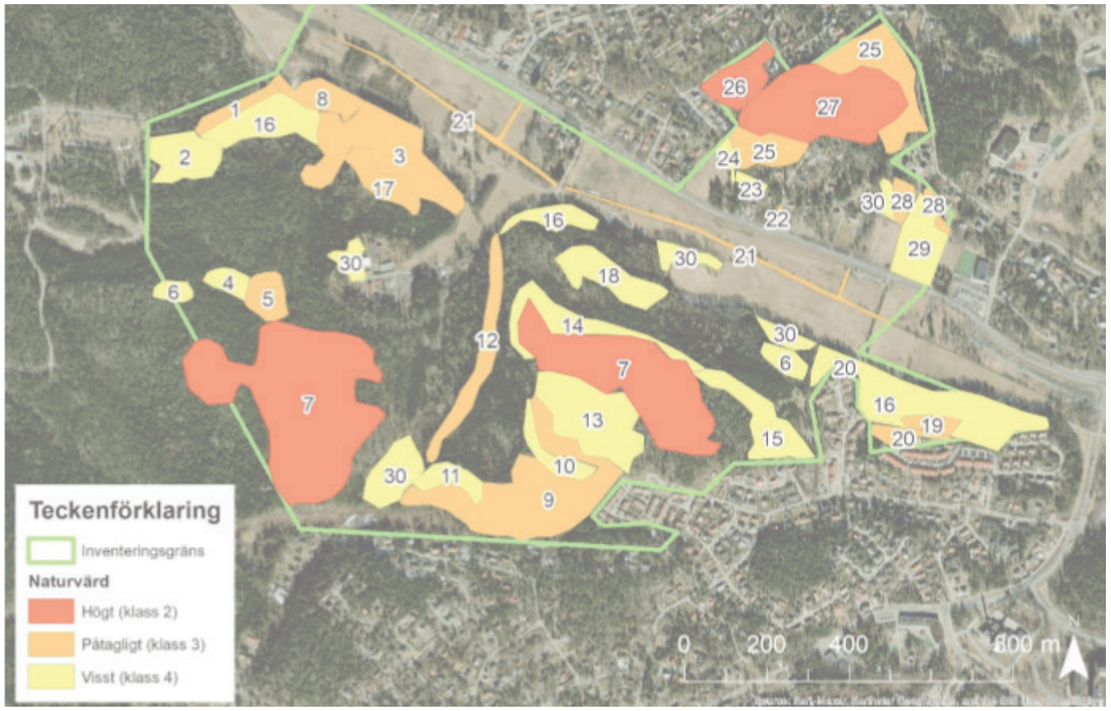
Gömmarens naturreservat i Bornsjökilen utgör en länk vidare till Bornsjöns naturreservat västerut. Bornsjökilen sträcker sig längts i öst längs Mälarens strand mellan de regionala stadskärnorna Kungens kurva, Flemingsberg och Södertälje. Den omfattar sex kommuner: Stockholm, Huddinge, Botkyrka, Salem, Södertälje och Nykvarn. Inom kilen finns bland annat viktiga spridningssamband för arter knutna både till barrskog och ädellövskog samt värdefulla sjöar.

Spridningsstråk inom analysområdet

Inom analysområdet finns flera spridningsstråk. Mellan hällmarksmiljöerna är det viktigt att bevara spridningsstråk för djurliv. Samma gäller för våtmarkerna, som utgör spridningsstråk inte minst för groddjur.



Ungefärlig bild hur de olika spridningsstråken går genom området (Naturföretaget, 2022)



Kartbild över inventeringsområdet med avgränsade och numrerade naturvärdesobjekt. Övriga ytor inom inventeringsgränserna som ej färglagts har lågt naturvärde. (Naturföretaget, 2022).



Bild från naturvärdesinventeringen av hällmarkstallskog med högt värde (klass 2) område 7 (Naturföretaget, 2022).

Naturvärdesinventering

År 2022 genomfördes en Naturvärdesinventering av Naturföretaget på uppdrag av Huddinge kommun. Denna inventering berör stora delar av arbetsområdet och visar på delvis höga naturvärden (klass 2), vilka i NVI:n rekommenderas att spara.

Gällande klass 3 och 4 så bedöms de framförallt ha ett stort värden i att tillsammans utgöra den sammanhängande grönstruktur som finns inom området, i NVI:n beskrivs det som önskvärd att bevara en större del av den sammanhängande grönstrukturen.

Värdefull hällmarkstallskog

Tre stora områden med hällmarkstallskog klassas som högt naturvärde (klass 2), märkt med nr 7 och 27 på kartan. Vid dessa områden, belägna på höjdryggarna, finns tallskog med lång kontinuitet och träd på över 200 år. Dessa områden är viktiga för flertalet arter. Hällmarkstallskogarna utgör en del av ett större ekologiskt samband av hällmarkstallskog även utanför inventeringsområdet.

Betydelsefulla betesmarker

Områden nr 26 på NVI-kartan består av mark med lång kontinuitet av att vara betesmark. Här finns en betesgynnad och artrik flora som har ett högt naturvärde. Ett flertal särskilt skyddsvärda träd finns även inom området.

Glömstadiket och bäckravinerna

Glömstadiket och bäckravinerna i område 21 och 12 bedöms alla ha ett påtagligt biotopvärde (klass 3). I bäckravinerna beror detta på en rik mossflora samt varierande trädskikt. Död ved och blockig terräng ger bra förutsättningar för biologisk mångfald. Glömstadiket är en livsmiljö och spridningsstråk för flertalet groddjur.

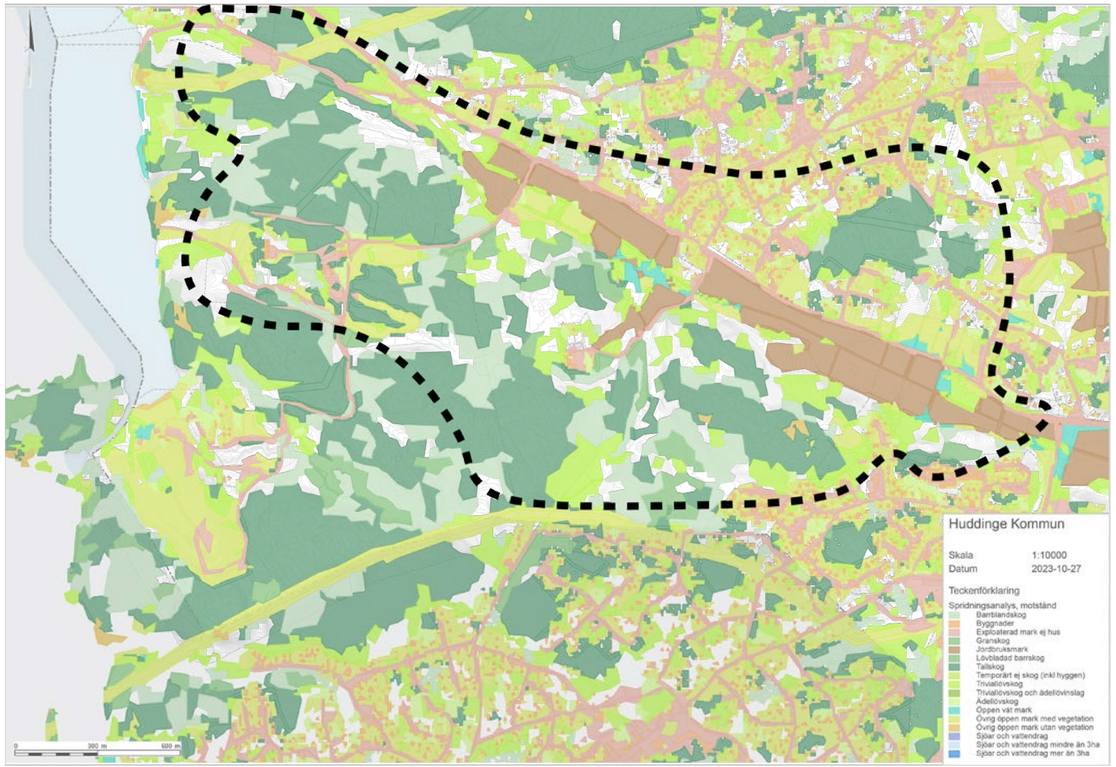
Naturtyper och rödlistade arter

Naturföretagets naturvärdesinventering täcker inte hela analysområdet, därför är det svårt att med säkerhet uttala sig om naturvärdena i övriga området. Dock så kan naturtyperna ovan, tillsammans med artfynd inom området ge en indikation på var det troligen finns höga naturvärden.

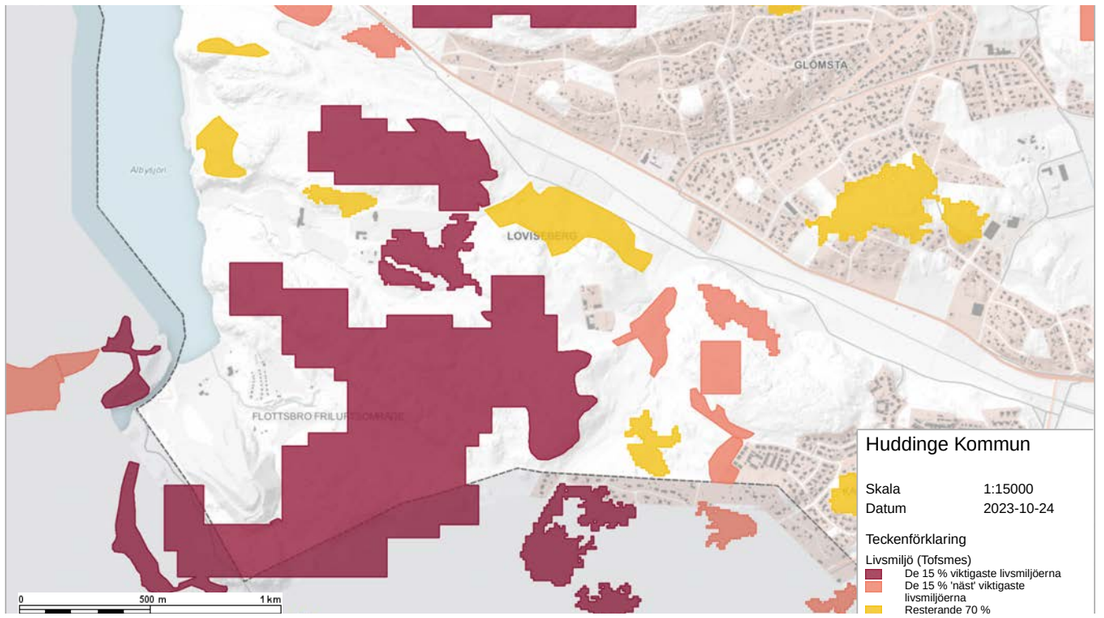
- I området norr om begravningsplatsen finns ett stort sammanhängande stråk med hällmarkstallskog.
- I närområdet norr om begravningsplatsen finns flertalet artfynd av hasselsnok (Källa: Artportalen).
- Svartmes och tofsmes indikerar värdefull sammanhängande barrskog, vilket visas i mörkrött i kartan till höger



Tofsmes är en naturvårdsart som hittats i området.







Livsmiljöer för tofsmes

Naturvärden - vad är värdefullt och varför?

Den sammanhängande grönstrukturen är värdefull i sig och utgör en av Stockholms gröna kilar, och ett värdefullt spridningsstråk.

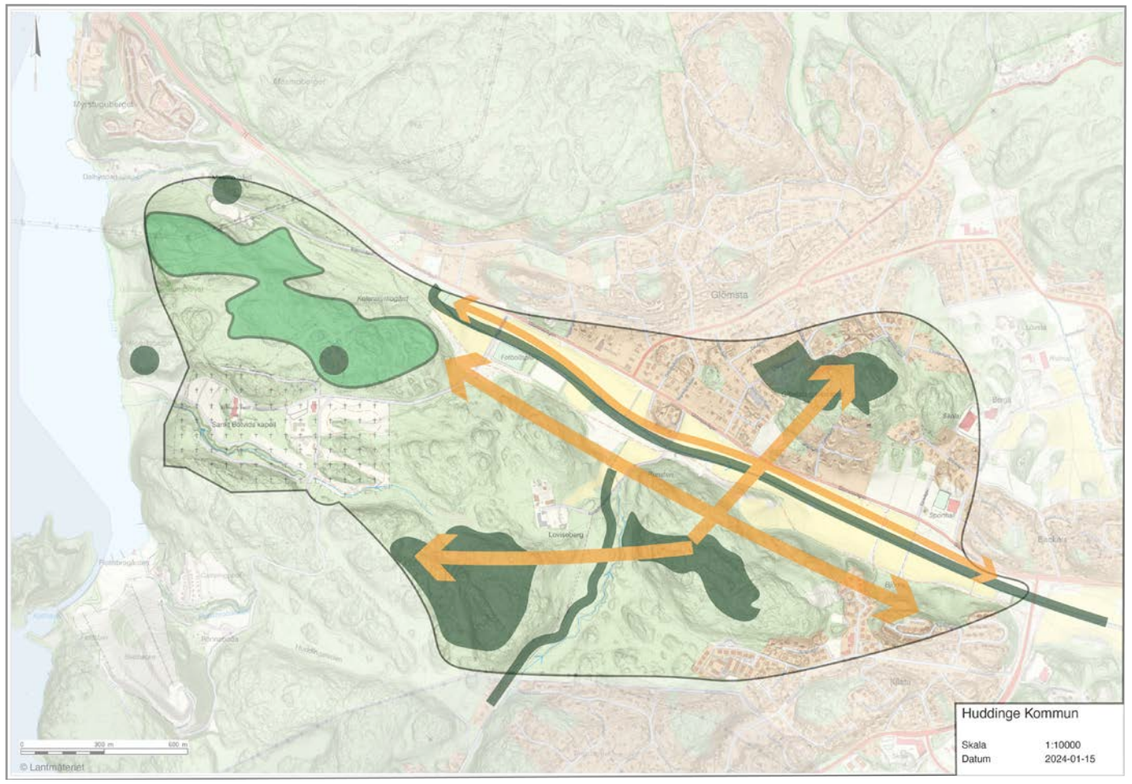
Glömstadiket och bäckravinen är områden som är värdefulla för biologisk mångfald. Här finns livsmiljöer och spridningsstråk för arter knutna till vatten. Inte minst de groddjur som leker i dessa områden

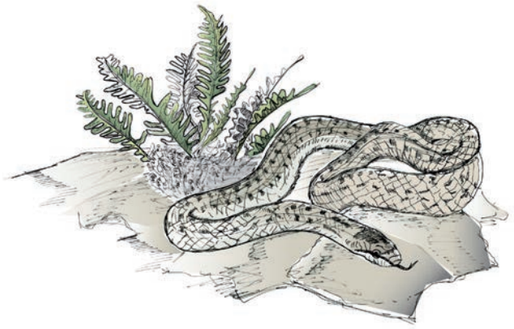
Hällmarkstallskog/betesmark klassificerad med högt naturvärde enligt NVI. Ett flertal arter är beroende av just den typ av äldre solbelysta tallar som finns på dessa höjder. Dessa områden är mycket svårersättliga då det tar mycket lång tid för nya träd att växa upp och kunna ersätta de i vissa fall 200 år gamla tallar som växter här.

I området norr om Botvids begravningsplats finns en hällmarkstallskog, som skulle kunna ha ett högt eller påtagligt naturvärde. Då området är utanför inventeringsområdet för NVI behövs en ytterligare utredning göras för att få en korrekt klassificering.

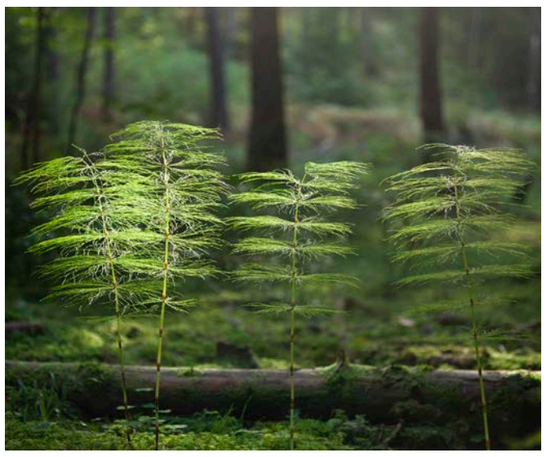
Platser där hasselsnok har hittats, troligen finns fler i närområdet. Detta område har därför en hög grad av känslighet.

Inom området finns flera viktiga spridningsstråk som i naturvärdesinventeringen rekommenderas att bevara- detta genom att undvika stora hårdgjorda ytor och bevara delar av den sammanhängande grönstrukturen.





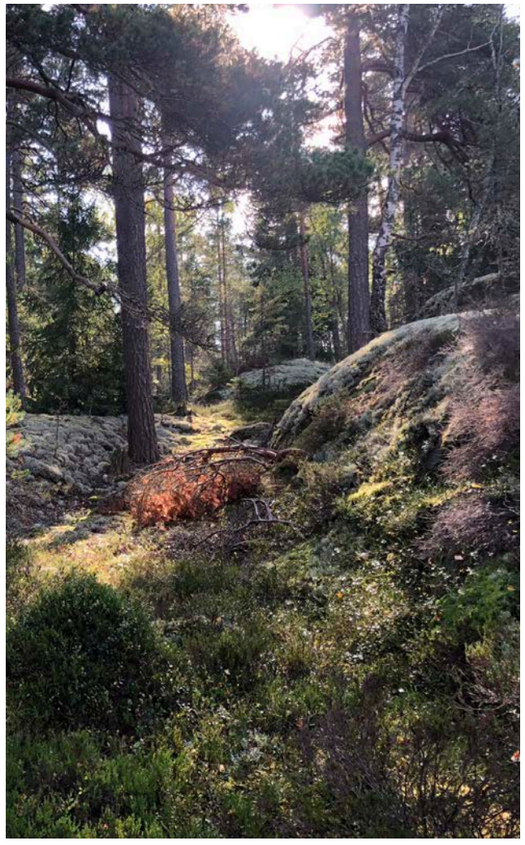
Hasselsnok



Ängsväxter i Glömstadalen

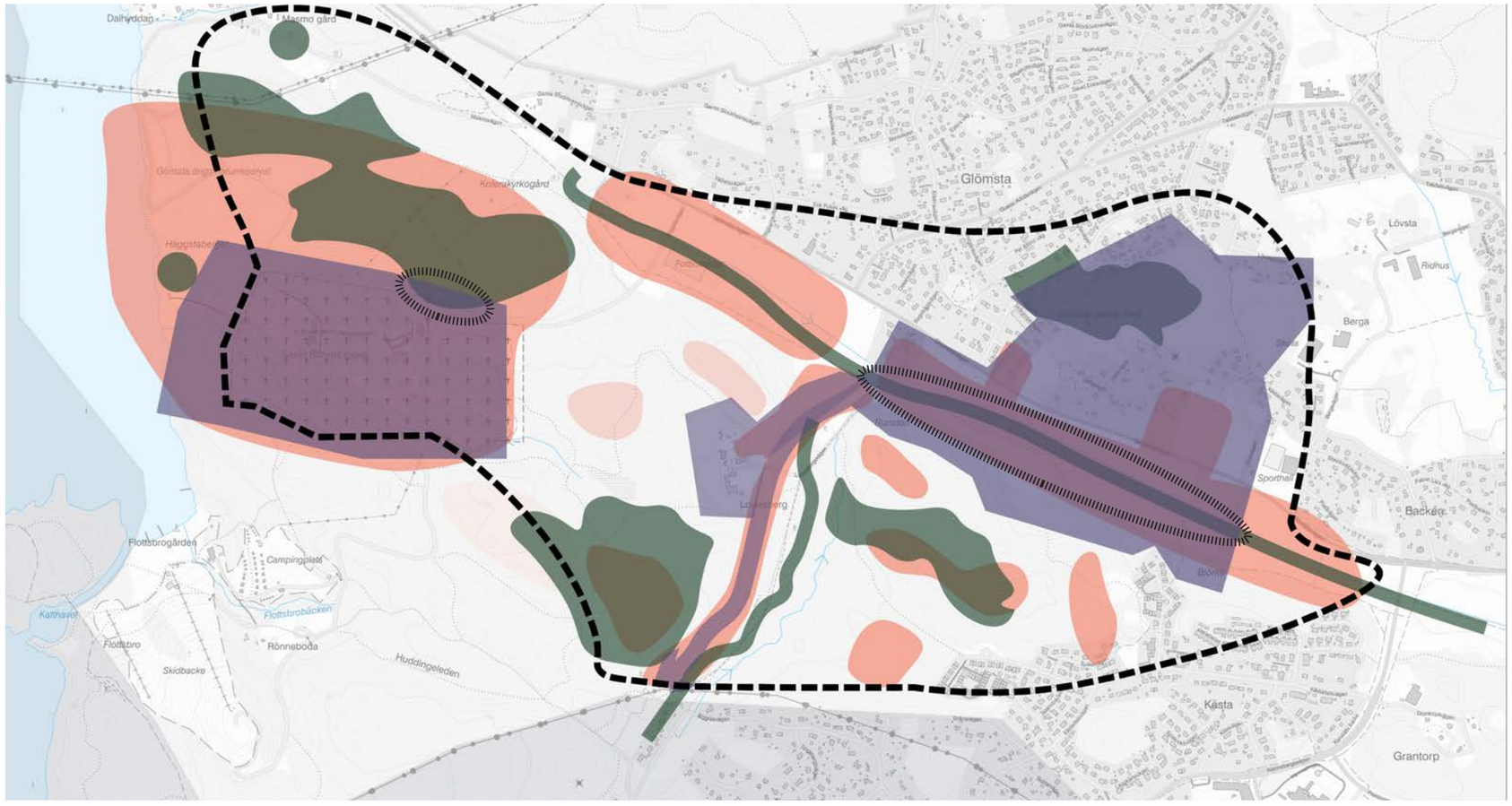


Bäckravinen



Hällmarkstallskog

LANDSKAPETS KÄNSLIGHET



Karta med de högsta kulturhistoriska, sociala och naturvärden överlappade.

Kartan till vänster visar hur och var de värdena som identifierats i de tidigare kapitlen samspelar och överlappar med varandra. Med detta underlag kan man bättre avgränsa karaktärsområden med liknade förutsättningar/ begränsningar och därmed jobba fram riktlinjer för lämplig utveckling inom varje område som bäst tar tillvara befintliga värden.

För att göra kartan läsbar och fokusera analysen på de viktigaste uttrycken i landskapet har bara de värden av högt värde från kultur, natur and landskapet tagits med.

TECKENFÖRKLARING

- Höga kulturhistoriska värden
- Höga sociala- och landskapsvärden
- Höga ekologiska värden
- Markering där de högsta kulturhistoriska, sociala och naturvärden överlappar



Karta med de högsta kulturhistoriska värdena.



Karta med de högsta sociala värdena.

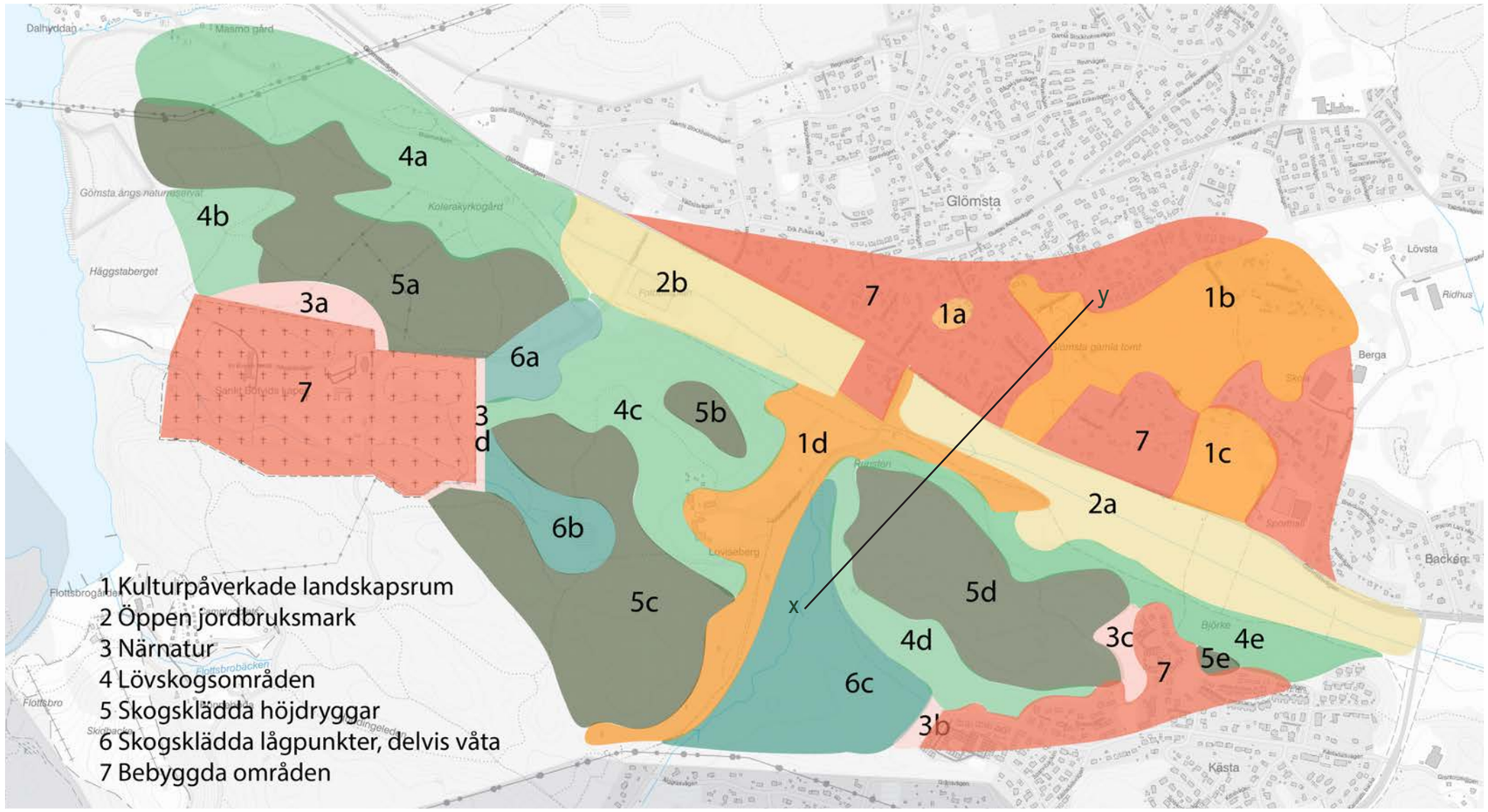


Karta med de högsta naturvärdena.

KARAKTÄRSOMRÅDEN

LANDSKAPSKARAKTÄRER





För att förstå hur Lovisebergs landskap skiljer sig mellan olika delar, har vi i detta avsnitt delat upp området i olika karaktärsområden.

Varje karaktärsområden har en liknande landskapstyp, det vill säga en liknande visuell karaktär, användningsområde, egenskaper eller beståndsdelar.

Det är alltid en avvägning gällande hur pass många karaktärsområden ett område ska delas in i och hur pass generella eller snäva områdets karaktärsegenskaper ska vara.

I denna analys har områdets delats in i sju karaktärer, för att hitta en lämplig nivå av generalisering.

För varje karaktärsområde (undantagen befintlig bebyggelse) finns generella beskrivningar och rekommendationer gällande den planerade utvecklingen av området.

1. KULTURPÅVERKADE LANDSKAPSRUM

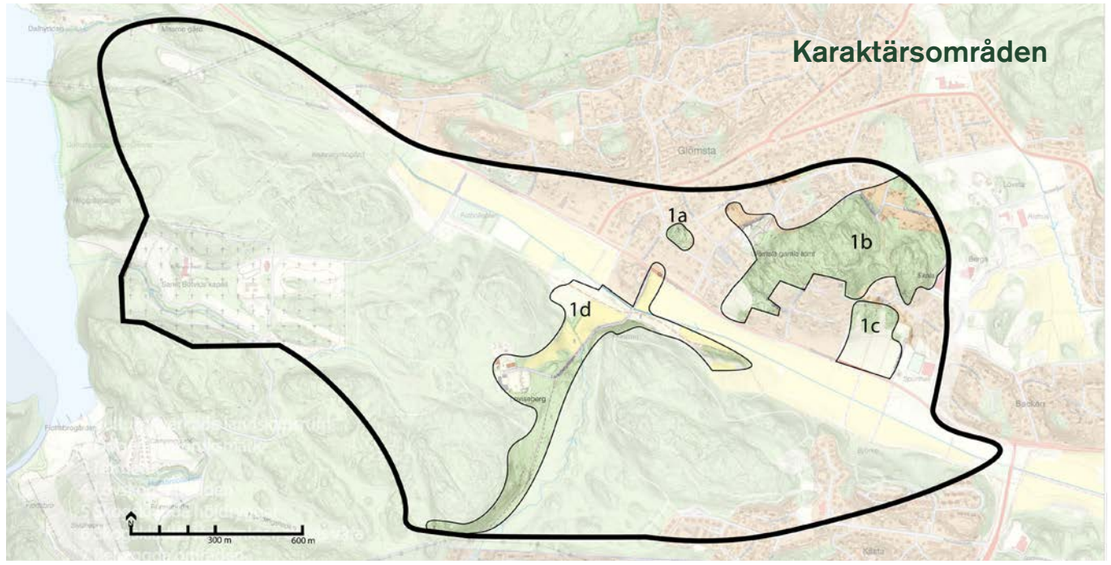
Karaktärsdrag

De kulturpåverkade landskapsrummen är platser och stråk som har stor betydelse för möjligheten att läsa av och förstå områdets långa historia genom historiska lämningar och hur marken används än idag.

Norr om Glömstaleden ligger Glömsta gårdsläge och den centrala delen av de historiska inägorna. I det bevarade natur- och hagmarksområdet bland Glömstas småhusbebyggelse finns den gamla gårdstomten och flera gravfält som vittnar om att man bott här sedan äldre järnålder. Glömsta med omgivande marker har ett långt tidsdjup och hyser många spår av mänsklig påverkan. Marken som fortfarande betas har höga värden ur både naturvärdes- och kulturmiljöperspektiv. Glömsta herrgård från 1700-talet med sin stora trädgård ligger kvar bland 1900-talets småhus och villor, något dold bakom plank och vegetation.

På andra sidan den långsträckta dalgången finns flera äldre lämningar som kan berätta om områdets stora betydelse för kommunikation ända sedan stenålder och framåt i tiden. Tingsvägen, som funnits åtminstone sedan medeltid, går genom en dalgång i skogen och passerar platsen där torpet Loviseberg etablerades kring sekelskiftet 1800. Torpet är rivet och idag finns här bland annat en nationalromantisk villa från 1930-talet och en övervuxen trädgård.

Där Tingsvägen möter Glömstadalen finns en runhäll som genom sitt läge och genom sin text om en bro berättar om behovet av att färdas igenom området. Runhällen och Tingsvägen (Göta landsväg) ska ses i ett sammanhang och kontakten mellan runhällen, Tingsvägen och den öppna marken i dalgången är av stor betydelse.





Nuläge: Glömsta med omgivande marker har ett långt tidsdjup och hyser många spår av mänsklig påverkan. Marken som fortfarande betas har höga värden ur både naturvärdes- och kulturmiljöperspektiv.



Nuläge: Tingsvägen har funnits åtminstone sedan medeltid och går genom en dalgång i skogen.

1. KULTURPÅVERKADE LANDSKAPSRUM

Känslighet och potential

- Fornlämningar är skyddade enligt Kulturmiljölagen. Till en fornlämning hör ett fornlämningsområde som behövs för att bevara den och ge den ett tillräckligt utrymme med hänsyn till dess art och betydelse. Utan tillstånd från länsstyrelsen är det förbjudet att rubba, ta bort, gräva ut eller täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning.
- Runhällen är unik i sitt slag och är intressant att lyfta fram, inte minst utifrån ett kvinnohistoriskt perspektiv.
- Jordbruksmarken, vilken inkluderar både åkermark och betesmark har höga natur- och kulturhistoriska värden som är känsliga för förändring.
- Områdets historia som viktig för kommunikation har flera tidslager och är värdefullt att lyfta.
- Lovisebergs torparhistoria är värdefull att uppmärksamma, inte minst utifrån den för hela kommunen karaktäristiska skogsbygden dit där den historiska torpbebyggelsen generellt var hänvisad och för den arbetskraft som torparna bidrog med vilken möjliggjorde verksamheten vid de små herrgårdarna och även för det tidiga 1800-talets jordbruksrationaliseringar. Namnet Loviseberg kommer härifrån.
- Områdets historiska funktion som betad utmark är värdefull att lyfta, bland annat som grönt kulturarv.

Rekommendationer

Den generella rekommendationen för de kulturpåverkade landskapsrummen är att bevara och ta tillvara de kulturhistoriska värdena inför framtiden.

1a. Glömsta gravfält vid Ärengunns park

- Säkerställ möjligheterna att hitta till och ta sig till området genom skyltning och bra kopplingar.

1b. Kärnområdet för Glömsta inägor med Glömsta gård och betes- och hagmarker.

- Målsättningen ska vara att bevara området. Om det inte är möjligt är det viktigt att ta hänsyn till de kulturhistoriska värdena och säkerställa den gröna och visuella kopplingen över Glömstadalen och Loviseberg.

1c. Betesmark.

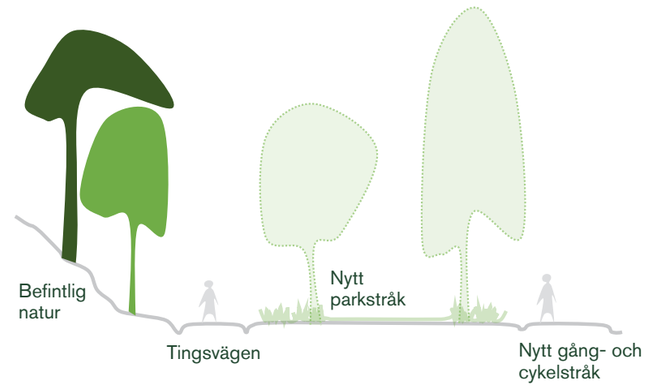
- Målsättningen ska vara att bevara området. Om det inte är möjligt rekommenderas att utblickar ut över Glömstadalen sparas.

Förslag: Ta tillvara den nationalromantiska villan och trädgården som en publik verksamhet, gärna kafé.



1d. Tingsvägen, Lovisebergs torp, Runhäll

- Tingsvägen är fornlämning och målsättningen ska vara att bevara den och en del av den ursprungliga platsen för Lovisebergs torp.
- För att fortsätta kunna uppleva Tingsvägens kulturhistoriska värde föreslås att den omges av en buffertzon med befintlig natur eller nyanlagd park på minst 10 meter. Parkmarken kan med fördel vara utformad med vegetation som knyter an till att området en gång i tiden var betat. Tillägg i form av bänkar och dylikt bör ske med hänsyn till kulturmiljön, och det ska också vara tydligt att de är nutida tillägg.
- Uppmärksamma den för kommunen unika runhällen, lyft det kvinnohistoriska perspektivet.
- Uppmärksamma områdets torparhistoria och historia som utmark. Det kan exempelvis lyftas genom tema på lekplats och/eller park.



Förslag: Principskiss för buffertzon kring Tingsvägen.

- Bevara och ta tillvara utmarkens gröna kulturarv i form av den fröbank med arter som under århundraden anpassats till störning i form av bete. Fröbanken kan tas tillvara genom någon form av störning som härmar betet och som gör att dessa arter kan växa upp, sätta frön och blomma igen. Att varsamt öppna upp marken genom vegetationsröjning för att öka solinflödet och värmen i markskiktet kan bidra till en ökad biologisk mångfald.
- Ta tillvara den nationalromantiska villan och trädgården som en publik verksamhet, gärna kafé. Det lilla öppna landskapsrummet intill kan bli långsmal park.



Förslag: Uppmärksamma områdets torparhistoria och historia som utmark. Det kan exempelvis lyftas genom tema på lekplats och/eller park.

2. ÖPPEN JORDBRUKSMARK

Karaktärsdrag

Det öppna jordbrukslandskapet i Glömstadalen består av en dalgång med två stora långsmala landskapsrum inramade av skogsklädda höjder och bebyggelse. Dalgången utgör ett centralt element för att orientera sig i landskapet.

I gränsen mellan jordbruksmark och höjder löper vägar längs var sin sida den öppna jordbruksmarken. Längs med den norra och bebyggda Glömstasidan löper Glömstavägen, och längs med den södra, invid skogen, löper en välanvänd gång - och cykelväg. Vyn från dessa vägar gör att upplevelsen av rymd och öppenhet påtaglig.

De stora landskapsrummen avgränsas till viss del av buskar och träd som växer invid de raka dikena. Om du befinner dig längre bort eller högre upp i landskapet är siktlinjen lång, men från marknivå bildar dikenas vegetation ridåer och mindre landskapsrum i det större rummet.

Det öppna landskapsrummet vittnar om historiska processer i landskapet så som landhöjningen och tidigare bosättningar. Här var under stenåldern ett skärgårdslandskap. Den bördiga lerjorden har i århundraden, och fram till i dag fungerat som ett gynnsamt ängs- och odlingslandskap.

Känslighet och potential

- Den öppna jordbruksmarken är värdefull för landskapsbilden och känslig för förändring.
- Odlingslandskapet är klassad som särskild värdefull kulturmiljö i det kommunala kulturmiljöprogrammet.
- Dikena utgör spridningskorridorer för bland annat groddjur. Längs vattenstråket finns potential att utveckla flera upplevelsevärden.

Rekommendationer

2a. Öppen jordbruksmark i kulturhistoriskt viktigt stråk

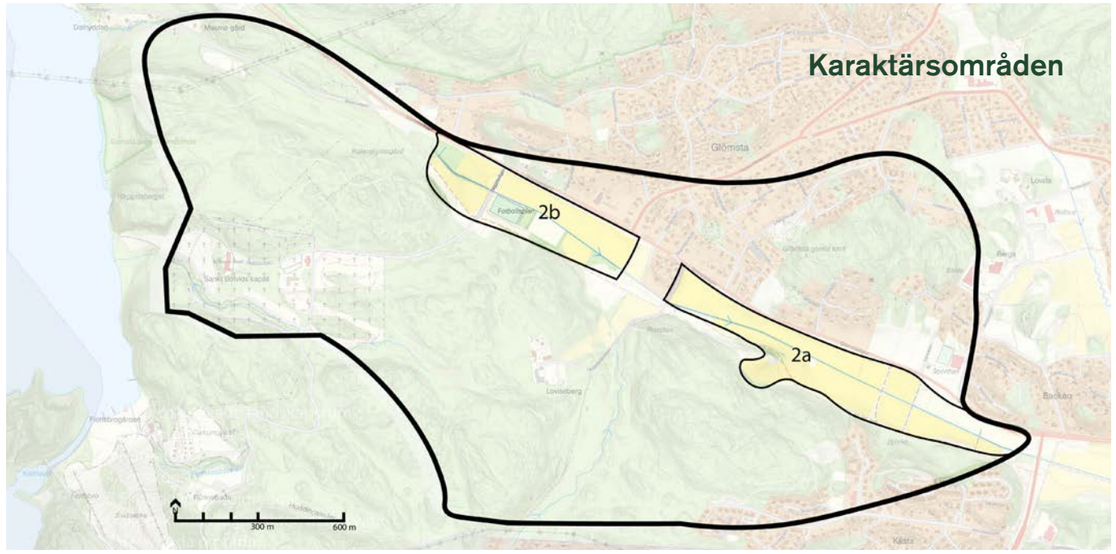
Målsättningen ska vara att bevara området.

- Om inte jordbruket kvarstår kan marken användas för annan odling så som odlingslotter och äng.
- Spara långsmalt jordbruks-, odlings- eller parkområde med lång siktlinje som kan minna om dalens agrarhistoria. Skapa gärna en grön inramning.
- Diket kan integreras i parkstråket. Här finns möjligheter att utveckla upplevelsevärden, vattenrenande funktioner och stärka biologisk mångfald

2b. Öppen jordbruksmark

I denna del är förändringsgraden högre med intilliggande tillägg.

- Spara långsmalt parkområde med lång siktlinje som kan minna om dalens agrarhistoria. Skapa gärna en grön inramning.
- I parkstråket kan det med fördel skapas en större lekplats med tema kring det som funnits här innan, exempelvis odling/torp/herrgård i parkstråket.
- Diket kan integreras i parkstråket. Här finns möjligheter att utveckla upplevelsevärden, vattenrenande funktioner och stärka biologisk mångfald.

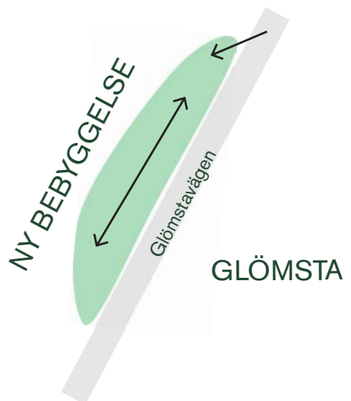




Nuläge: Glömstadalens långa siktlinjer är värda att ta vara på, liksom den gröna inramningen.



Förslag: I parkstråket kan det med fördel skapas en större lekplats med tema kring det som funnits här innan, exempelvis odling. Foto från lekparken Hagen i Örebro.



Förslag: Spara gärna långsmalt parkområde med lång siktlinje och vy från vägen som kan minna om dalens agrarhistoria samt ta vara på befintliga upplevelsevärden med vy från vägen.



Förslag: Den tidigare jordbruksmarken kan med fördel användas för odling. Foto från Drakenbergsparken i Tantolunden.

3. NÄRNATUR

Karaktärsdrag

Dessa områden karaktäriseras av sina sociala värden för intilliggande områden. Dels används områdena av boende och besökare, och dels skapar de en grön inramning och buffertzon till intilliggande områden.

Till uttrycken skiljer de sig åt. Vid S:t Botvids begravningsplats ligger minneslunden på en skogshöjd. Norr om denna ligger ett fint skogsområde (3a) med stigar som ingår i ett uppskattat rekreationsområde kallat ”Skogen” (SWECO, 2023). Vid Fyrfatsvägen (3b) kan man promenera i en skog med stora granar och marken täckt av mossa. Här finns flera kojbyggen. Ovanför Kästadalsparken ligger vad som till en början ser ut att vara en övergiven park i skogen med grusplan och promenadstigar. Längre in i skogen finns flera kojbyggen och en sluttande gräsbevuxen slänt som används som pulkabacke på vintrarna (3c).

Känslighet och potential

- Skogen intill alla utpekade områden fungerar som gröna buffertzoner.
- Skogen vid område 3a kan fungera som ett gemensamt skogsområde för både ny och befintlig bebyggelse.

Rekommendationer

3a och d. Skogsområde invid S:t Botvid minneslund

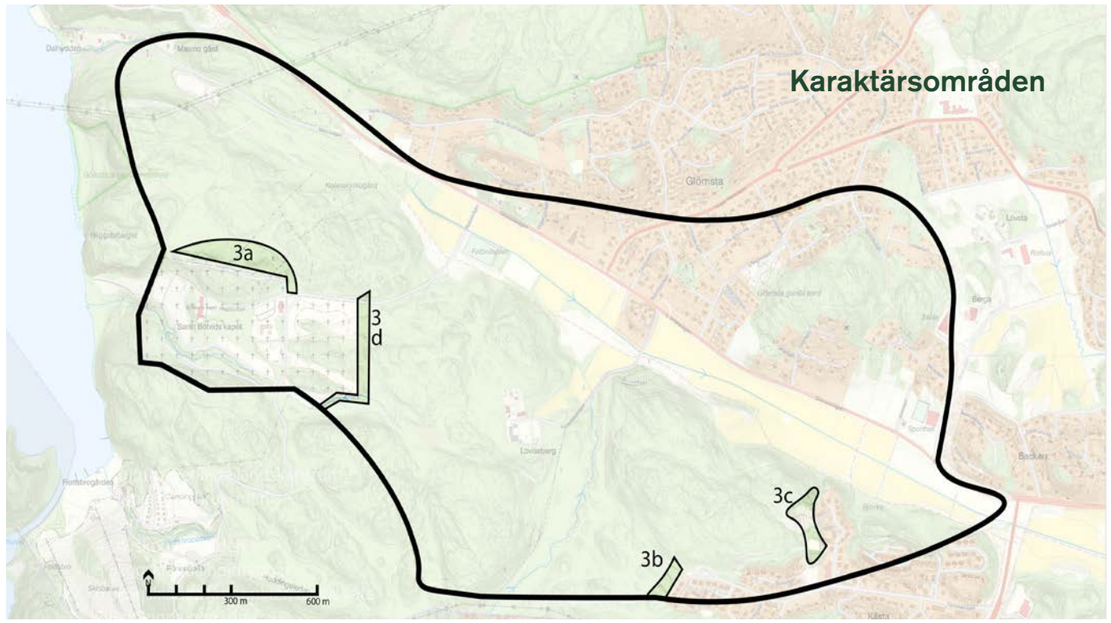
Målsättningen ska vara att bevara området i sin helhet som grön buffertzon för att ta tillvara skogens upplevelsevärden och skydda upplevelsen av minneslunden som en ro- och andaktsfull miljö.

3b. Skogsområde vid Fyrfatsvägen

- Målsättningen ska vara att bevara området för att säkerställa befintliga upplevelsevärden och barnens lekmiljö.
- Ta tillvara som skogsområde för både ny och befintlig bebyggelse.

3c. Skogsområde vid Kästadalsparken

- Målsättningen ska vara att bevara området för att säkerställa befintliga upplevevärden och barnens lekmiljö.





Nuläge: Ovanför bostadsområdet invid Kästadalsparken ligger en sluttande gräsbevuxen slänt som på vintrarna är en populär pulkabacke. Här promenerar man året om och rastar hundar.



Nuläge: Ovanför bostadsområdet invid Kästadalsparken ligger också en massa kojor i skogen som vittnar om att barn leker här.

4. LÖVSKOGSOMRÅDEN

Karaktärsdrag

Dessa områden karaktäriseras av lövskogsdominerad skog med varierande upplevelsevärden och mer utmanande terräng. På vissa ställen finns branter och berg i dagen. Det gör områdena mer svårtillgängligt att uppleva. Några av områdena bedöms i naturvärdesinventeringen ha delar med påtagligt värde (4c och 4,d) medan andra har viss värde (4c).

Lövskogsområdena har också en funktion som spridningsstråk för djurliv.

Känslighet och potential

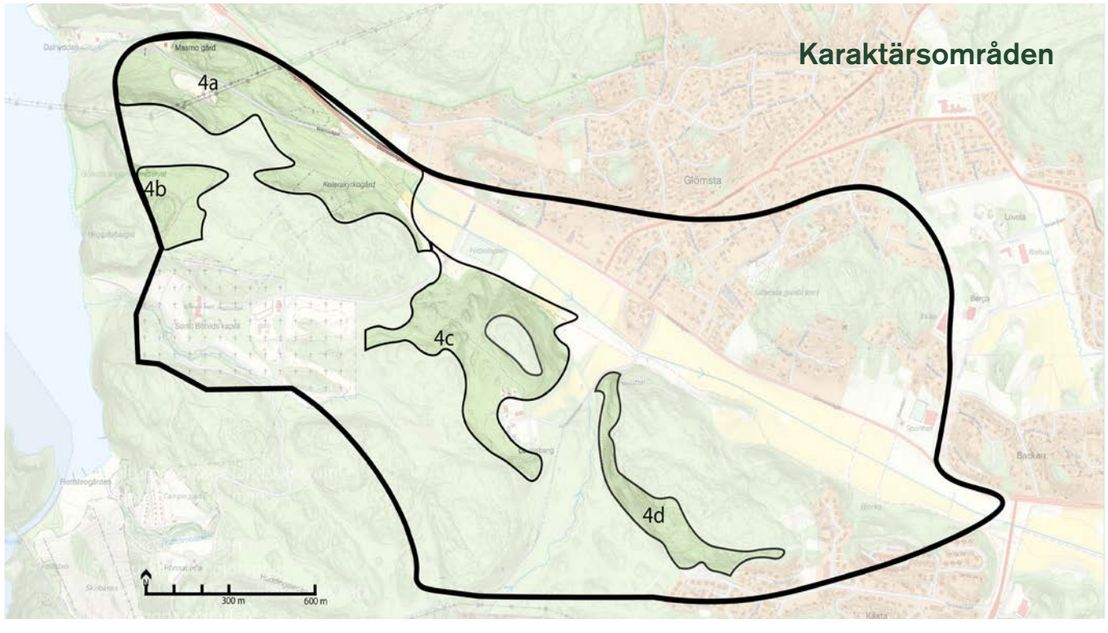
- Skogen bedöms i stort ha lägre känslighet för förändring.
- Finns partier med högre natur- och upplevelse-värden att ta vara på.

Rekommendationer

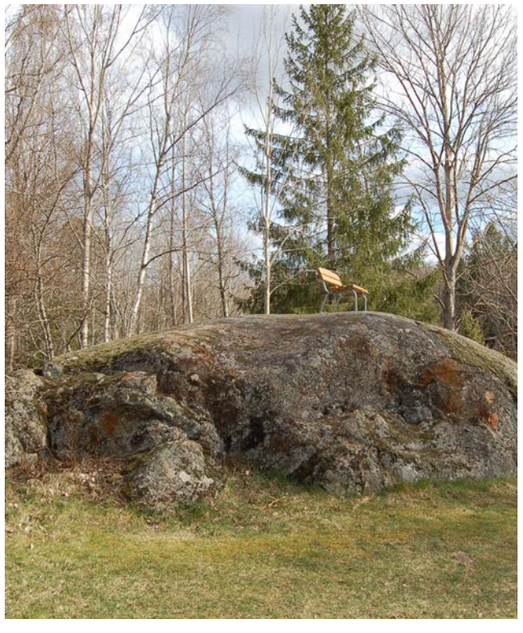
Genomför en fördjupad analys vilka natur- och upplevelsevärden som är viktiga att bevara och ta tillvara, så som berg-i-dagen som karaktäriserande element.



Nuläge: Lövskogsdominerad skog i slänter och branter gör dessa områden mer svårtillgängliga.







Förslag: Spara och ta tillvara berg-i-dagen som karaktärsskapande element. Foton från Björnkulla i Huddinge.

5. SKOGSKLÄDDA HÖJDRYGGAR

Karaktärsdrag

Dessa områden karaktäriseras av ljusa tall- och lavklädda bergstoppar med höga upplevelsevärden som är känsliga för slitage. På toppen närmast Glömstadalen i område 5d kan man blicka ut över landskapet. Här finns också enar som vittnar om att detta tidigare har varit ett mer öppet och betat landskap (se flygbild från 1960-talet på nästa sida).

Höjdryggarna ingår i spridningsstråk för hällmarksmiljöer som enligt naturvärdesinventeringen (Naturföretaget 2022) bedöms som viktiga att bevara.

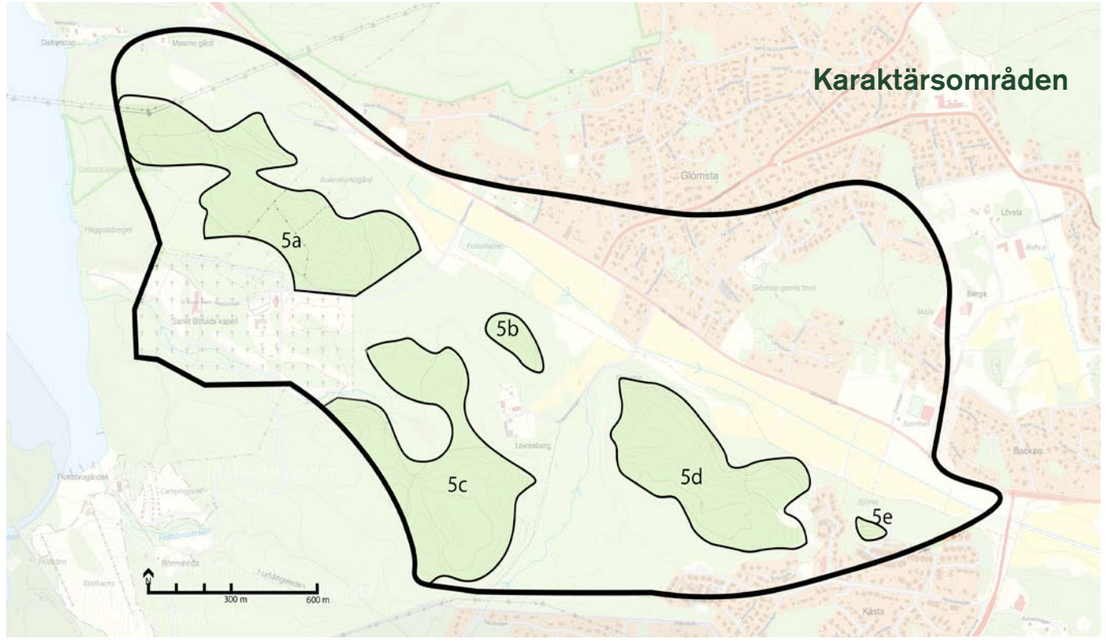
Enligt naturvärdesinventeringen bedöms område 5c ha högt naturvärde, 5d både högt och påtagligt naturvärde och 5b påtagligt. Område 5a ingår inte i naturvärdesinventeringen.

Känslighet och potential

- Bergstopparna bedöms ha höga natur- och upplevelsevärden och är mycket känsliga för förändring.
- De lavklädda hällmarkerna är känsliga för slitage.

Rekommendationer

- Spara för framtida rekreation för närboende.





Nuläge: På en bergstopp i område 5b kan man blicka ut över Glömstadalen.



Nuläge: De ljusa tall- och lavklädda bergsryggarna har höga natur- och upplevelsevärden.

Flygbild som visar delar av dagens Loviseberg med skogsklädda höjder.



Källa: Lantmäteriet.

Flygbild som visar delar av 1960-talet Loviseberg med mer kala skogshöjder präglade av bete.



Källa: Lantmäteriet.

6. SKOGSKLÄDDA LÅGPUNKTER, DELVIS VÅTA

Karaktärsdrag

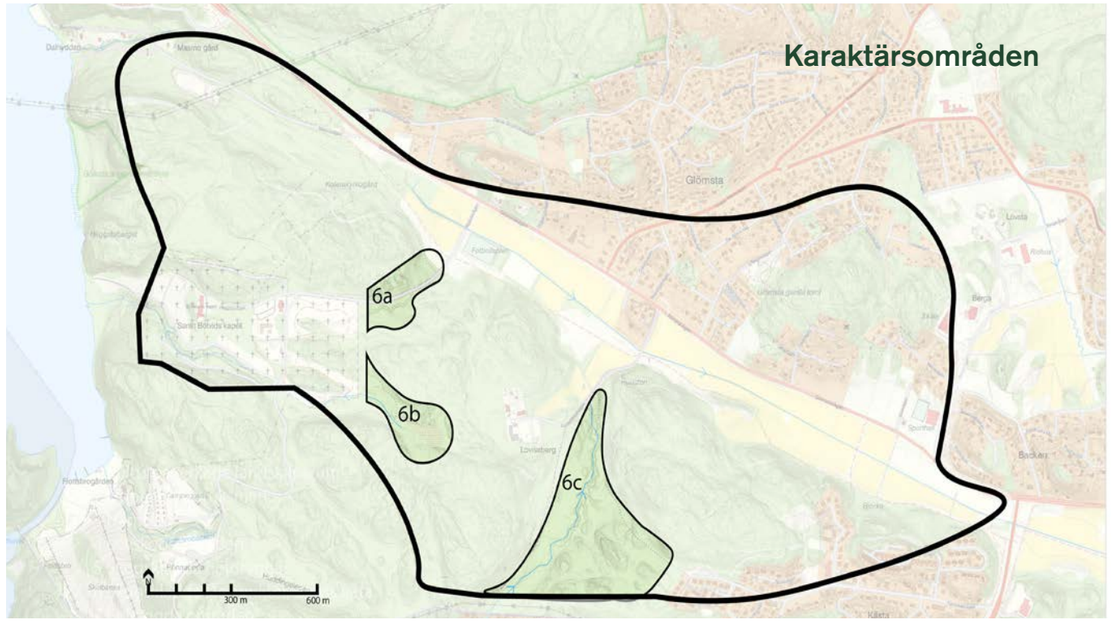
Områdena karaktäriseras av mer svårgenomtränglig yngre och/eller ensartat skog med lägre upplevelsevärden. Här finns också slingrande bäckar, men som kan vara svåra att upptäcka i vissa delar där de ligger djupt och under ris. Naturvärdena varierar. Bäckravinerna i område 6c har ett påtagligt värde vilket beror på en rik mossflora samt varierande trädskikt. Död ved och blockig terräng ger bra förutsättningar för biologisk mångfald. Bäcken i område 6a och en tallsumpskog i område 6b bedöms ha påtagligt värde .

Känslighet och potential

- Skogen bedöms ha en varierande känslighet för förändring.
- Bäckarna bedöms vara en tillgång för upplevelsevärden vattenkontakt och lekmiljö.

Rekommendationer

- Ta tillvara bäckarna för lek och vattenkontakt.
- Våta känsliga skogspartier kan tillgängliggöras med spänger.





Nuläge: Bäckravinerna i område 6c har ett påtagligt naturvärde vilket beror på en rik mossflora samt varierande trädskikt.



Förslag: Ta tillvara bäckarna för lek och vattenkontakt.



Förslag: Våta känsliga skogspartier kan tillgängliggöras med spänger.

REFERENSER

Tryckta källor

Analys av Tingsvägen i Loviseberg, Fanny Pettersson, trainee planark. Huddinge kn. 2023-07-18

Arkeologisk utredning etapp 1, Väg 259 – Tvärförbindelse Södertörn, delen Vårby-Gladö kvarn.
Societas Archaeologica Upsaliensis Rapport 2018:8, Kerstin Westrin

Arkeologisk utredning steg 1 inom fastigheterna Alby 15:16 och Glömsta 1:1, Huddinge och Botkyrka socknar, Huddinge kommun, Stockholms län, Rapport 2023:04, Arkea, Tove Stjärna och Åke Johansson

Flemingsberg i gammal tid, Karin Hemtke, Kulturförvaltningen, 1987 Fornstigen Vista-Glömsta, Huddinge hembygdsförening, småskrift nr 4, 1991

Fördjupad kulturarvsanalys, Väg 259 Tvärförbindelse Södertörn, Tyréns, Trafikverket Vägplan 2017-12-15

Fördjupad landskapsanalys, Tvärförbindelse Södertörn, Tyréns, Trafikverket Vägplan – samrådshandling 2017-12-20, projektnummer: 145326

Gömmarens gåva längs rinnande vatten genom Södertörns historia, Olle Magnusson, 1994

Göta landsväg genom Huddinge, Cykla, vandra och läs och följ i tankarna i färdrens spår, Huddinge hembygdsförening, småskrift nr 8, reviderad utgåva 2008

Huddinge, Forssman m fl. s.72-77

Huddinge – en socken i storstadens skugga, Margareta Seth-Stenung 1956

Huddinge grön- och blåstrukturplan, underlag till ÖP, slutversion 2021. Ekologigruppen

Huddinges historia 1, Ortnamnen i Huddinge, Jan Paul Strid, Huddinge kommun

Huddinges historia 5, Huddinge forntid, Alf Nordström och Jonas Ferenius, Huddinge kommun, 1984

Huddinges historia 6, Säterier och gårdar i Huddinge socken, Lars Wikström, Huddinge kommun, 1986

Huddinges historia 7, Kulturlandskap i Huddinge, Ulf Sporrong, Huddinge kommun, 1987

Huddinge kulturmiljöprogram 2019, del 1-3. WSP. 2019-05-27

Kulturmiljöstudie 1989, 10 områden inom Glömsta, Vistaberg och Gömmarområdet, Fredrika Mellander, Stockholms länsmuseum och Huddinge kommun

Loviseberg – Nulägesanalys inför framtagande av planprogram turhistoriska, sociala och naturvärden överlappade. White, 2023.

Naturvärdesinventering Loviseberg, Huddinge kommun. Naturföretaget 2022

Samrådsyttrande om förslag till Översiktsplan Huddinge 2050, länsstyrelsen 2022-04-21

Översyn av kulturmiljöinventering i Huddinge, Kulturmiljöer inom strukturplaner, rapport 2013:11, Albin Uller och Matilda Berglund, Stockholms länsmuseum.

Muntlig källa:

Åke Blomqvist, Huddinge hembygdsförening

Digitala källor

Huddinge kommuns karttjänst. https://karta.huddinge.se/spatialmap

Landskapets upplevelsevärden: vilka är de och var finns de?. (2007).

Lantmäteriets Historiska kartor, aktnummer framgår av text i rapporten.

Lantmäteriets digitala karttjänster.

GIS- och kartmaterial

Baskarta_MBF22_3068_Glömsta_1_1 (jan 2023)